Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за жовтень 2025 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ 5

РОЗДІЛ ІІ. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ ТА СУДОВОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ 8

РОЗДІЛ ІІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 10

І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 10

1. Співучасть у кримінальному правопорушенні 10

2. Звільнення від кримінальної відповідальності 12

ІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 15

3. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України 15

4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи 22

5. Кримінальні правопорушення проти власності 26

6. Кримінальні правопорушення проти довкілля 28

7. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку 29

8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг 30

9. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) 34

10. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку 37

РОЗДІЛ ІV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 39

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ 39

1. Засади кримінального провадження 39

2. Докази і доказування 41

3. Процесуальні витрати 44

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ 46
4. Загальні положення досудового розслідування 46
5. Слідчі (розшукові) дії 47
6. Негласні слідчі (розшукові) дії 49
7. Зупинення досудового розслідування 50
8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування 52
9. Судовий розгляд 54
10. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції 54
III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ 55
11. Провадження в суді апеляційної інстанції 55
IV. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ 57
12. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення 57

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВС	Верховний Суд
ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
Закон	Закон України
ЗСУ	Збройні сили України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1.1. Законодавство України не передбачає можливості відмови від виконання обов'язку проходити військову службу за призовом під час мобілізації, яка ґрунтується на релігійних або інших переконаннях.

Такі переконання не можуть бути підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі її ухилення від мобілізації у значенні ст. 336 КК.

Призов на військову службу під час мобілізації не скасовує права на сумлінну відмову від носіння та/або використання зброї

Обставини справи: обвинувачений, будучи придатним за станом здоров'я до військової служби, за відсутності передбачених ст. 23 Закону «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» підстав для відстрочки від призову, без поважних причин не прибув до територіального центру комплектування та соціальної підтримки для направлення до військової частини з метою проходження служби.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ст. 336 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що засуджений публічно здійснює релігійну діяльність як священник релігійного центру Свідків Єгови в Україні, а тому мав підстави для сумлінної відмови від проходження військової служби у порядку, передбаченому ч. 4 ст. 35 Конституції України та ст. 9 ЄКПЛ, оскільки така відмова ґрунтувалася на його щирих релігійних переконаннях, несумісних із виконанням будь-якої військової служби, включно зі службою без зброї.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові Першої судової палати ККС ВС, від 15.04.2025 (справа № 573/406/224, провадження № 51-317км25).

Позиція ОП ККС ВС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині призначеного покарання.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: на думку ОП ККС ВС, законодавство, яке виключає можливість сумлінної відмови від призову під час мобілізації (в тому числі ст. 336 КК, яка слугує забезпеченню призову під час мобілізації), не суперечить ст. 35 Конституції України.

Тому ОП ККС ВС констатувала, що законодавство не передбачає можливості уникнути призову за мобілізацією на підставі релігійних або нерелігійних переконань, навіть якщо їх щирість і послідовність не ставиться під сумнів, і таке обмеження свободи сповідувати свої релігійні або нерелігійні переконання має легітимну мету.

ОП ККС ВС визнала, що відмова від носіння і використання зброї утворює ядро певних релігійних або нерелігійних переконань, тому мотиви такої відмови не можуть бути проігноровані навіть у разі служби за мобілізацією. Хоча питання відмови від виконання наказу, який передбачав носіння або використання зброї, не є предметом цього розгляду, ОП ККС ВС визнала, що мотиви відмови від виконання такого наказу необхідно брати до уваги для правильного визначення співвідношення свободи совісті та легітимних обмежень.

Водночас ОП ККС ВС вказала, що ситуація, у якій перебуває держава, позначається також і на обсязі права на сумлінну відмову, тому не погоджується з доводами захисту щодо абсолютної неможливості для сумлінного відмовника бути призваним за мобілізацією з міркувань, які виходять за межі носіння або використання зброї. Наприклад, необхідність підкоритися військовому керівництву і правилам служби, що не пов'язані з носінням і використанням зброї, не є настільки істотним втручанням у свободу сповідувати свої переконання, щоб вважати їх непропорційними за ситуації, в якій такі обмеження запроваджені.

Таким чином, ОП ККС ВС дійшла висновку, що законодавство не допускає відмову від призову під час мобілізації з міркувань релігійних або інших переконань, і така відмова, навіть якщо щирість і послідовність цих переконань не викликає сумніву, зумовлює відповідальність за ст. 336 КК. Разом з тим, релігійні та інші переконання мають враховуватися під час проходження військової служби за мобілізацією й не можуть спричинювати виконання сумлінним відмовником наказів, пов'язаних з носінням або використанням зброї.

Постанова ОП ККС ВС від 27.10.2025 у справі № 573/838/24 (провадження № 51-603кмо25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495382

1.2. Прокурор повинен протягом визначеного законодавцем строку з дня внесення ним відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування. Невчинення цього обов'язку протягом визначеного законодавцем строку не звільняє прокурора від необхідності його виконання.

Суд оцінює докази на предмет їх допустимості у разі здійснення прокурором слідчих (розшукових) дій поза межами строку, визначеного ч. 7 ст. 214 КПК, враховуючи обсяг і характер вчинених прокурором дій, прийнятих ним рішень, тривалість такого порушення тощо.

Порушення строку передачі матеріалів досудового розслідування відповідному органу поза межами строку, визначеного ч. 7 ст. 214 КПК, не тягне автоматичного визнання зібраних прокурором доказів недопустимими

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 365 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вказує, що після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР прокурор у порушення вимог ч. 7 ст. 214 КПК не передав наявні в нього матеріали до органу досудового розслідування, натомість самостійно збирав докази, діючи поза межами своїх повноважень, а тому зібрані докази є недопустимими.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухвалених постановах Третьої судової палати ККС ВС від 21.11.2022 у справі № 991/492/19 (провадження № 51-491кмп21), від 22.10.2021 у справі № 487/5684/19 (провадження № 51-1569км21), Першої судової палати ККС ВС від 19.12.2023 у справі № 428/323/18 (провадження № 51-1482км18).

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС зауважила, що одним із завдань прокурора є саме процесуальне керівництво і координування діяльності тих суб'єктів, які здійснюють досудове розслідування. У ч. 7 ст. 214 КПК передбачено обов'язок прокурора передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування належному органу. Такий законодавчий підхід демонструє, що первинним завданням прокурора є забезпечення наглядової функції і перевірка, в тому числі, на предмет законності, тої діяльності, тих рішень, які здійснюють чи приймають слідчі.

ВС вже неодноразово звертав увагу на те, що закінчення строку виконання обов'язку не створює можливість невиконання такого обов'язку взагалі. Обов'язкова дія повинна бути виконана і після закінчення строку. Тобто прокурор повинен виконати свій обов'язок у будь-якому разі.

ОП ККС ВС зазначила, що якщо прокурор, який вніс відомості до ЄРДР, порушив визначений законодавцем у ч. 7 ст. 214 КПК строк для передачі матеріалів до органу досудового розслідування, то суд, враховуючи обсяг і характер вчинених прокурором дій, прийнятих ним рішень, тривалість такого порушення, вирішує питання про допустимість доказів, отриманих протягом цього періоду.

Передача прокурором матеріалів досудового розслідування відповідному органу поза межами строку, визначеного ч. 7 ст. 214 КПК, не тягне автоматичного визнання доказів недопустимими.

Постанова ОП ККС ВС від 27.10.2025 у справі № 487/2438/17 (провадження № 51-4146кмо24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495374

РОЗДІЛ ІІ. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ ТА СУДОВОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1. Застосування спеціальної конфіскації майна, яке є знаряддям злочину, однак перебуває у спільній власності подружжя (кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав двох осіб винуватими та засудив за ч. 2 ст. 246 КК. На підставі статей 96-1, 96-2 КК судом застосовано спеціальну конфіскацію та безоплатно вилучено у власність держави два колісні трактори з гужовою повозкою і дві бензопили, належні обвинуваченим.

Апеляційний суд змінив вирок місцевого суду в частині вирішення питання про долю речових доказів та спеціальної конфіскації і прийняв рішення про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості зазначеного майна, що належить обвинуваченим.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що трактори і бензопила придбані підзахисним у шлюбі та є спільною власністю подружжя, тому застосувавши спеціальну конфіскацію цього майна, про використання якого для вчинення злочину дружина обвинуваченого не знала, суди порушили її права.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: наявність різних правових позицій у постановах Першої та Другої судових палат ККС щодо застосування спеціальної конфіскації майна, яке є знаряддям злочину однак перебуває у спільній власності подружжя.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у постановах Першої судової палати ККС від 07.11.2024 (справа 448/1440/22, провадження 51-5931км23) та Другої судової палати ККС від 25.07.2024 (справа № 676/2111/20, провадження № 51-635км22) зазначено, що один лиш факт перебування у шлюбі не свідчить про те, що майно, яке має спеціальний порядок набуття права власності, перебуває у спільній власності подружжя, і тому не підлягає спеціальній конфіскації. Застосовуючи положення ст. 60 Сімейного кодексу України та визнаючи право спільної сумісної власності подружжя на майно, суд повинен установити не тільки факт набуття майна під час шлюбу, але й те, що джерелом його набуття були спільні сумісні кошти або спільна праця подружжя. Враховуючи наведене, Суд прийшов до переконання, що предмети, які підлягали спеціальній конфіскації (були знаряддям злочину), підлягали вилученню незважаючи на доводи сторони захисту про розповсюдження на них правового режиму спільної сумісної власності подружжя.

У постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 26.01.2023 (справа № 676/2111/20, провадження № 51-635км22) міститься дещо інший підхід, відповідно до якого за релевантних обставин суд повинен був оцінити знаряддя скоєння злочину та, відповідно до положень ч. 2 ст. 96 КК, ухвалити рішення про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості такого майна.

Водночас, у постановах Першої судової палати ККС від 06.05.2025 (справа № 164/265/24, провадження № 51-4515км24) та Другої судової палати ККС від 01.12.2020 (справа № 520/16693/15-к, провадження № 51-4647км20) вказується про те, що за аналогічних обставин, вірним процесуальним рішенням є: не застосовувати спеціальну конфіскацію до майна, яке було знаряддям злочину і набуте у шлюбі.

Отже, різні колегії суддів ККС фактично дійшли різних висновків. Колегія суддів погоджується із правовою позицією, яка міститься у справі 448/1440/22 (провадження 51-5931км23) та у справі № 676/2111/20 (провадження № 51-635км22) і вважає, що майно, яке було предметом вчинення злочину, безальтернативно підлягає стягненню на користь держави як передбачено імперативними приписами КПК. Та обставина, що таке майно могло або було набуте у шлюбі і на нього розповсюджується правовий режим спільної сумісної власності є юридичним фактом, що підлягає встановленню за визначеною законом процедурою в порядку цивільного судочинства.

Ухвала колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17.08.2025 у справі № 669/338/24 (провадження № 51-5214км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/129778675

1.2. Про правомірність позбавлення особи, щодо якої застосовані примусові заходи медичного характеру, можливості виступити в судових дебатах та звернутися до суду з останнім словом (кримінальне провадження передано на розгляд судової палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд задовольнив клопотання прокурора про застосування до особи примусових заходів медичного характеру за вчинення нею суспільно-небезпечного діяння, передбаченого ч. 2 ст. 436-2 КК, у виді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленим наглядом. Апеляційний суд залишив цю ухвалу без зміни.

У касаційній скарзі захисник вказує, що суд першої інстанції після стадії судових дебатів, не надаючи особі останнього слова, видалився до нарадчої кімнати, що є безумовною підставою для скасування судових рішень.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд Другої судової палати ККС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд судової палати ККС ВС: необхідність відступити від висновку колегії суддів Другої судової палати ККС, зробленого у постанові від 10.02.2025 (справа № 530/1562/20, провадження № 51-4222км21).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Другої судової палати ККС вказала, що у цьому кримінальному провадженні прокурор під час касаційного розгляду висловив позицію про часткове підтримання касаційної скарги захисника в частині ненадання виступу з останнім словом обвинуваченому

як в суді першої, так і апеляційної інстанцій. На обґрунтування зазначеного прокурор послався на постанову колегії суддів Другої судової палати ККС від 10.02.2022 (справа 530/1562/20), де зазначено:

«…Тобто, суд фактично не надав можливості обвинуваченому (особа, щодо якої застосовані примусові заходи медичного характеру) виступити з промовою у судових дебатах та позбавив його права звернутися до суду з останнім словом, видалився до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення, після виходу з якої проголосив ухвалу.

Таким чином, суд першої інстанції у зв'язку з позбавленням особи можливості виступити в судових дебатах та останнім словом не забезпечив сторонам необхідних рівних умов для реалізації їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, чим порушив принципи рівності та змагальності сторін, що з огляду на практику ЄСПЛ, не узгоджується з положеннями ст. 6 ЄКПЛ щодо забезпечення справедливого судового розгляду.

Такі порушення, відповідно до ч. 1 ст. 412 КПК, є істотними, оскільки перешкодили суду ухвалити законне і обґрунтоване рішення, та такими, які згідно з п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК є підставою для скасування ухвали суду першої інстанції…»

Колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від цієї правової позиції.

Ухвала колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 09.10.2025 у справі № 334/3871/23 (провадження № 51-2553км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130860378

РОЗДІЛ ІІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Співучасть у кримінальному правопорушенні

1.1. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією (ст. 28 КК)

1.1.1. У формулі кримінально-правової кваліфікації посилання на форму співучасті, а саме на ст. 28 КК, є зайвим, оскільки статті Загальної частини КК зазначаються лише для вказівки на стадію вчинення кримінального правопорушення або на роль особи, крім ролі виконавця (організатор, підбурювач або пособник). Якщо кримінальне правопорушення вчинено організованою групою, але ця форма співучасті не передбачена як самостійна кваліфікуюча ознака у відповідній статті Особливої частини КК, то діяння слід кваліфікувати за найбільш наближеною формою співучасті, яка передбачена у цій статті.

Про таку форму співучасті, як вчинення злочину організованою групою, може йтися не лише тоді, коли всі учасники такої групи були в її складі з самого початку функціонування групи, але й тоді, коли нові учасники приєдналися до організованої групи пізніше. Вони можуть не мати жодного стосунку до витоків створення такої групи. Оцінюючи наявність організованої групи, важливим є не факт залучення до неї з самого початку функціонування, а факт оцінки наявності тих ознак у групи, на які вказав законодавець у ч. 3 ст. 28 КК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинувачених за ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 203-2 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту не погоджується з тим, що засуджені діяли як організована група, вважає неправильним посилання на таку кваліфікуючу ознаку ч. 2 ст. 203-2 як вчинення відповідних діянь групою осіб за попередньою змовою, вважає, що може йтися лише про інкримінування засудженим кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 203-2 КК, без вчинення його групою осіб за попередньою змовою або в складі організованої групи.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що покликатися у формулі кваліфікації на форму співучасті, а саме на ст. 28 КК не потрібно.

Суд вже наголошував, що у формулі кримінально-правової кваліфікації вказуються, окрім інкримінованої особі статті Особливої частини кримінального закону, статті Загальної частини кримінального закону лише у випадках зазначення стадії вчинення кримінального правопорушення (готування або замах) або ж для вказівки на роль особи, крім ролі виконавця (організатор, підбурювач або пособник). Вказівка у формулі кримінально-правової кваліфікації на інші статті Загальної частини кримінального закону (у тому числі на форму співучасті) є зайвою.

У цьому провадженні засудженим інкриміновано вчинення злочину у складі організованої групи і такі дії у формулі кваліфікації відображені, в тому числі, з посиланням на ч. 3 ст. 28 КК. Однак, як вказано у попередньому абзаці, на форму співучасті у формулі кваліфікації покликатися не потрібно. Натомість якщо сторона обвинувачення вважає, що відповідне кримінально-каране діяння вчинене у співучасті, то вона може це врахувати, інкримінувавши особі кваліфікуючу ознаку, що стосується форми співучасті, якщо вона передбачена у статті Особливої частини кримінального закону.

У такому разі якщо кваліфікуюча ознака за відповідною формою співучасті не передбачена законодавцем, слід покликатися на найбільш наближену форму співучасті. Тобто якщо сторона обвинувачення вважає, що кримінальне правопорушення вчинено організованою групою осіб, однак серед кваліфікуючих ознак законодавцем передбачено менш згуртовану форму співучасті – «за попередньою змовою групо осіб», то саме вона й інкримінується особі.

У цьому провадженні сторона обвинувачення так і зробила, вмінивши засудженим ч. 2 ст. 203-1 КК за кваліфікуючою ознакою групи осіб за попередньою змовою, оскільки вчинення таких діянь організованою групою не передбачено законодавцем як самостійна кваліфікуюча ознака.

Додаткове покликання на ч. 3 ст. 28 КК хоча й є зайвим, однак жодним чином не впливає на долю засуджених у цьому провадженні.

Також Суд звертає увагу на те, що про таку форму співучасті як вчинення злочину організованою групою, може йтися не лише тоді, коли всі учасники такої групи були в її складі з самого початку функціонування групи. Вочевидь нові учасники можуть приєднувати до організованої групи й пізніше. Вони можуть не мати жодного стосунку до витоків створення такої групи. Оцінюючи наявність організованої групи важливим є не факт залучення до неї з самого початку функціонування, а факт оцінки наявності тих ознак у групи, на які вказав законодавець у ч. 3 ст. 28 КК.

Зі змісту матеріалів у цьому провадженні вбачається, що засуджені чітко розуміли, які саме дії їм інкриміновано. Тобто всі засуджені усвідомлювали, що їм інкримінується саме організація та проведення азартних ігор без відповідної ліцензії в складі організованої групи.

Суд звертає увагу на те, що у ситуації, яка має місце у цьому провадженні, судами було визнано доведеним, що засуджені організували та здійснювали діяльність підпільного грального закладу. До того ж їхні дії, до припинення такої незаконної діяльності працівниками поліції були довготривалими та успішними. Кожен із учасників чітко усвідомлював свою роль у забезпеченні функціонування групи, а ті факти, що група успішно діяла протягом тривалого періоду часу, додатково вказують на узгодженість дій учасників, її внутрішню стійкість та згуртованість.

Колегія суддів ККС погоджується із такою кваліфікацією вчиненого та наголошує, що за відсутності у диспозиції ч. 2 ст. 203-2 КК такої кваліфікуючої ознаки як вчинення злочину у складі організованої групи, дії засуджених підлягають кваліфікації за найбільш наближеною до неї кваліфікуючою ознакою як вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, яка знайшла своє відображення у ч. 2 цієї статті КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.10.2025 у справі № 459/176/23 (провадження № 51-1313км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320194

2. Звільнення від кримінальної відповідальності

2.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК)

2.1.1. Вчинення триваючого або продовжуваного злочину, двох або більше злочинів невеликої тяжкості, які становлять сукупність, не перешкоджає застосуванню ст. 47 КК за умови, що вони не утворюють реальної сукупності.

Реальна сукупність злочинів має місце тоді, коли особа вчиненими в різний час (окремими) діями скоює два або більше злочинів, які мають різні склади і кваліфікуються окремо.

Якщо обвинуваченому пред'являється обвинувачення за чотирма епізодами діянь, які утворюють один склад продовжуваного кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 197-1 КК, їх кваліфікація здійснюється за однією частиною статті Особливої частини КК, що виключає сукупність злочинів, це дає підстави для застосування ст. 47 КК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій звільнили обвинуваченого від кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 197-1 КК на підставі ст. 47 КК з передачею його на поруки трудового колективу, а кримінальні провадження закрили на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про можливість застосування до обвинуваченого правил ст. 47 КК, оскільки він вчинив чотири окремі кримінальні правопорушення, кваліфіковані за однією нормою цього Кодексу, і така обставина виключає можливість визнання його таким, що вчинив нетяжкий злочин уперше.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що вчинення триваючого або продовжуваного злочину, двох або більше злочинів невеликої тяжкості, які становлять сукупність, не перешкоджає застосуванню ст. 47 КК за умови, що вони не утворюють реальної сукупності. Реальна сукупність злочинів має місце тоді, коли особа вчиненими в різний час (окремими) діями скоює два або більше злочинів, які мають різні склади і кваліфікуються окремо.

Даючи юридичну оцінку діям обвинуваченого, апеляційний суд небезпідставно зазначив що, оскільки обвинуваченому пред'являлося обвинувачення за чотирма епізодами діянь, які відповідають одному й тому самому складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 197-1 КК, їх кваліфікація здійснюється за однією частиною статті Особливої частини КК, що виключає сукупність злочинів, на чому наполягав прокурор, і, відповідно, дає підстави для застосування правил ст. 47 КК.

Суд поділяє висновки судів попередніх інстанцій про відсутність у діях обвинуваченого сукупності кримінальних правопорушень, яка б перешкоджала застосуванню положень ст. 47 КК, з огляду на встановлені конкретні обставини справи, які свідчать про вчинення обвинуваченим протягом нетривалого часу чотирьох тотожних діянь, об'єднаних єдиним умислом, єдиним предметом злочину, які становлять продовжуваний злочин.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.10.2025 у справі № 370/1140/23 (провадження № 51-1444км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495483

2.2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК)

2.2.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК) є правом, а не обов'язком суду. Для визнання того, що на час розгляду кримінального провадження в суді обстановка змінилася, суду необхідно встановити не тільки те, яка обстановка існувала під час вчинення кримінального правопорушення, а й те, в чому полягає її зміна на час розгляду справи, та навести в судовому рішенні конкретні дані, які свідчили б про зміну обстановки та втрату суспільної небезпечності діянням чи особою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження щодо обвинуваченого за ч. 2 ст. 197-1 КК та звільнили його від кримінальної відповідальності у зв’язку із зміною обстановки.

У касаційній скарзі прокурор наголошує на тому, що обвинуваченого необґрунтовано звільнено від кримінальної відповідальності на підставі ст. 48 КК, за відсутності необхідних для цього підстав. Відсутні конкретні та достатні дані, які свідчили б, що сам обвинувачений або обстановка навколо нього зазнали таких змін, які унеможливлювали б вчинення ним нових кримінальних правопорушень, відсутні відомості про будь які зміни в характеристиках особи обвинуваченого, які настали саме після вчинення ним інкримінованого кримінального правопорушення, та вказують на втрату суспільної небезпеки особою.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 48 КК – це право, а не обов'язок суду, який вирішує це питання. Отже, особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності у зв’язку зі зміною обстановки. Однак, для визнання того, що на час розгляду справи в суді обстановка змінилася, суду необхідно встановити не тільки те, яка обстановка існувала під час вчинення кримінального правопорушення, а й те, в чому полягає її зміна на час розгляду справи, та навести в судовому рішенні конкретні дані, які свідчили б про зміну обстановки та втрату діянням чи особою суспільної небезпечності.

Для застосування положень ст. 48 КК суду належить встановити як факт вчинення особою кримінального правопорушення, так і обставини, які свідчать про можливість звільнення цієї особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки за конкретних відповідних підстав.

Приймаючи рішення про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 197-1 КК, у зв’язку із зміною обстановки суди попередніх інстанцій зазначили, що обвинувачений вперше вчинив кримінальне правопорушення, яке у відповідності до ст. 12 КК є нетяжким злочином, потерпілих у даному

кримінальному провадженні немає, обвинувачений здійснив звільнення самовільно зайнятої ділянки комунальної форми власності шляхом прибирання з усієї площі відходів у вигляді паперу, картону, пластику та скла. Зазначені обставини в судовому засіданні суду першої інстанції підтвердив прокурор, зазначивши, що обвинувачений перестав бути суспільно небезпечним.

Не погоджуючись з таким висновком судів, колегія суддів ККС зазначила, що суд апеляційної інстанції фактично лише коротко перерахував обставини, на підставі яких суд першої інстанції дійшов висновку про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, на підставі ст. 48 КК, у зв'язку із зміною обстановки. При цьому поза увагою суду апеляційної інстанції залишилися доводи апеляційної скарги прокурора про відсутність підстав вважати, що після вчинення кримінального правопорушення обстановка змінилася таким чином, що вчинене обвинуваченим діяння вже не є суспільно небезпечним та останній перестав бути суспільно небезпечною особою.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.10.2025 у справі № 752/13587/24 (провадження № 51-1968км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131130764

ІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

3. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України

3.1. Державна зрада (ст. 111 КК)

3.1.1. Склади злочинів, передбачених ч. 2 ст. 111 та ч. 3 ст. 114-2 КК, мають спільні ознаки, оскільки «перехід на бік ворога в період збройного конфлікту» і «надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» можуть полягати, серед іншого, у переданні інформації, згаданої в ст. 114-2 КК.

Відмінність між статтями 114-2 і 111 КК у разі передання інформації, згаданої в ст. 114-2 КК, полягає в характері умислу, з яким вчиняються інкриміновані дії. При вчиненні державної зради передача певної інформації спрямована на реалізацію мети спричинити шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Така мета виходить за межі *mens rea* у злочині, передбаченому ст. 114-2 КК, і утворює умисел, характерний для державної зради

Обставини справи: обвинувачений в період з 11.05. до 01.06.2022 на виконання вказівок співробітника фсб рф, з яким добровільно погодився співпрацювати, через месенджер Viber передав відомості про межі комендантського часу в м. Черкасах та точки доступу до відкритих мереж WiFi у центрі міста; відео деяких окопів і блокпостів; фото і координати деяких дитячих садочків і шкіл, річкового вокзалу і мосту через Дніпро; відео і координати складів військової частини, центру комплектування та соціальної

підтримки, Головного управління Національної поліції, Будинку офіцерів, штабу територіальної оборони, виправної колонії, де перебували військові, господарського суду, обласної прокуратури, управління СБУ. За надану інформацію обвинувачений отримав грошову винагороду.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 111 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що певні діяння засудженого охоплюються ч. 3 ст. 114-2 КК, за якою обвинувачення йому не пред'являлось.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що склади злочинів, передбачених ч. 2 ст. 111 та ч. 3 ст. 114-2 КК, мають спільні ознаки, оскільки «перехід на бік ворога в період збройного конфлікту» і «надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» можуть полягати, серед іншого, у переданні інформації, згаданої в ст. 114-2 КК.

Якщо злочинним діянням *(actus reus)* є передача інформації представникам ворожої країни, то ст. 111 КК має застосовуватися у тому разі, якщо крім спільних елементів, притаманних кожному з цих злочинів, діяння містить ознаки, які є визначальними для застосування ст. 111 КК. На необхідність таких додаткових ознак вказує і застереження в ч. 3 ст. 114-2 КК – «за відсутності ознак державної зради або шпигунства».

Відмінність між статтями 114-2 і 111 КК у разі передання інформації, згаданої в ст. 114-2 КК, полягає у характері умислу, з яким вчиняються інкриміновані дії. При вчиненні державної зради передача певної інформації спрямована на реалізацію мети спричинити шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Така мета виходить за межі *mens rea* у злочині, передбаченому статтею 114-2 КК, і утворює умисел, характерний для державної зради.

У цьому провадженні діяльність обвинуваченого носила систематичний характер, а не обмежилася разовою передачею інформації. Ця діяльність здійснювалася на замовлення представника ворожої країни. Крім того, за визнанням обвинуваченого, певну інформацію він передавав з власної ініціативи. Він також просив забезпечити його зброєю для того, щоб при нагоді він міг надати дієву підтримку збройним силам ворожої держави.

Колегія суддів ККС вказала, що цих фактів достатньо для висновку, що умисел обвинуваченого виходив далеко за межі разової передачі інформації представнику ворожої держави, і свідчив про усвідомлене ототожнення своїх цілей з її цілями та прагнення до активної підривної діяльності, що дозволяє кваліфікувати його поведінку як державну зраду за ч. 2 ст. 111 КК, і не вимагає кваліфікації за ч. 3 ст. 114-2 КК.

Суд не вважає за необхідне в контексті цієї справи розглядати питання, з якого моменту «перехід на бік ворога» можна вважати закінченим злочином,

оскільки, як правильно зазначено в ухвалі апеляційного суду, засуджений не обмежився лише наданням згоди на виконання завдань, а й здійснив конкретні дії на виконання цієї домовленості. Це не лише спростовує довід сторони захисту, що з обміну повідомленнями між засудженим і представником ворожої держави неможливо зробити висновок про зміст домовленості, але й позбавляє практичного сенсу визначення, чи утворює сама по собі домовленість склад інкримінованого злочину в обставинах цієї справи.

Суд не погоджується з тим, що дві форми державної зради – «перехід на бік ворога» і «допомога в проведенні підривної діяльності проти України» є взаємовиключними. Ці поняття частково перетинаються, тому допомога в проведенні підривної діяльності проти України, яка може відбуватися поза межами збройного конфлікту, коли іноземна держава не проявила себе як ворог, в період збройного конфлікту може розглядатися як допомога відкритому ворогу, і, відповідно, як перехід на бік ворога. Тому мотивація апеляційного суду, який в своєму рішенні вживає як одне, так і інше визначення, жодним чином не свідчить про неправильну кваліфікацію дій засудженого за ст. 111 КК.

Також Суд не вбачає підстав вдаватися в запропоновану стороною захисту доктринальну дискусію про точний зміст поняття «інтелектуального» переходу на бік ворога, вжитого апеляційним судом. Суд зазначає, що важливим для кваліфікації за ст. 111 КК є здійснення реальних дій, встановлених судом і не заперечених стороною захисту, спрямованих на допомогу ворогу.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.10.2025 у справі № 711/4047/22 (провадження № 51-3940км22) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320122

3.1.2. Умисел у державній зраді (ст. 111 КК) спрямований на спричинення шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Дії особи, яка під час активних бойових дій послідовно та оперативно, у невеликі проміжки часу, передавала представникам ворожої держави особливо чутливі для держави дані про розташування військових об'єктів, техніки й особового складу ЗСУ, кваліфікуються як державна зрада (ст. 111 КК)

Обставини справи: обвинувачений у месенджері Телеграм направляв представнику рф повідомлення з інформацією про місця розташування блок-постів, військової техніки, особового складу ЗСУ, військового аеродрому, військовослужбовців територіальної оборони, відеозапис місць розташування об’єктів критичної інфраструктури.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за частинами 1, 2 ст. 111, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що з урахуванням ч. 1 ст. 5 КК дії засудженого підлягають кваліфікації за ч. 2 ст. 114-2 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС звернула увагу на те, що умисел у державній зраді спрямований на спричинення шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України.

У цьому провадженні мала місце систематична передача чутливих для держави даних про розташування військових об'єктів, техніки і особового складу, яка підставно оцінена як надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, тобто як державна зрада.

У цій справі було встановлено, що засуджений одразу на другий день після повномасштабного вторгнення рф (25.02.2022) надіслав представнику ворожої іноземної держави відомості про місця розташування блок-постів, військової техніки та особового складу ЗСУ та інших військових формувань України на території м. Маріуполя, які становили цінність для ворога, оскільки саме у той період часу у цьому місті тривали інтенсивні бойові дії по відсічі ворога, зокрема й знешкодження російських диверсійно-розвідувальних груп.

Така оперативність дій засудженого щодо повідомлення військової інформації іноземному представнику вказує на спрямованість його умислу на проведення підривної діяльності проти України, яка полягала у протидії захисту державі.

Надалі після 25.02.2022 до затримання засудженим ще 4 рази було повідомлено ворогу інформацію, яка становила військовий інтерес для ворога. Окрім цього, інформацію було передано не лише текстову, а й відеофайл з місцями розташування об'єктів критичної інфраструктури м. Кривого Рогу у тому вигляді, який вони мали на момент відеозйомки.

Дії засудженого носили послідовний характер, відбувалися у невеликих проміжках часу саме у критичний момент для держави в умовах повномасштабного вторгнення рф, а тому передача ворогу військової інформації, яка за своїм змістом є такою, що спрямована на допомогу у проведенні підривної діяльності проти України, є ознакою ст. 111 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.10.2025 у справі № 210/3372/22 (провадження № 51-1799км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320191

3.1.3. Надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України (ст. 111 КК) може мати місце у випадку передачі представникам іноземної держави певних відомостей, які не належать до державної таємниці, але сприяють іноземній державі в досягненні нею цілей, пов'язаних із веденням підривної діяльності

Обставини справи: громадянин України, обіймаючи посаду керівника окружної прокуратури, під час повномасштабної збройної агресії рф проти України за власною ініціативою й на виконання завдань представника іноземної держави передавав останньому через месенджер «Telegram» інформацію (відомості) військового та оперативно-службового характеру.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 111 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що інкриміновані засудженому дії не підпадають під поняття підривної діяльності, адже інформація, яку той нібито передавав, не є державною таємницею, суб'єкт її одержання – громадянин України й таке не завдало шкоди державним інтересам. Усе це, на переконання автора скарги, свідчить про неправильне застосування ст. 111 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що засуджений визнаний судом винуватим у державній зраді у формі надання іноземній державі та її представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Вчинення цього злочину в умовах воєнного стану, введеного на території України з 24.02.2022, зумовило кваліфікацію діянь засудженого за ч. 2 ст. 111 КК.

Надання іноземній державі допомоги в проведенні підривної діяльності полягає у сприянні можливим чи дійсним зусиллям резидентів такої держави заподіяти шкоду національній безпеці України. Підривною діяльністю є дії іноземних держав, іноземних організацій або їх представників, спрямовані на підрив основ національної безпеки України. Види підривної діяльності та форми допомоги в її проведенні можуть бути різними. Суб'єктом державної зради є громадянин України, суб'єктивну спрямованість злочинних діянь визначає формулювання «на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України». Мотиви і мета не є обов'язковими ознаками злочину й можуть бути різними, вони є факультативними ознаками в структурі суб'єктивної сторони цього правопорушення, оскільки не передбачені в диспозиції ст. 111 КК. Склад цього кримінального правопорушення є формальним – для кваліфікації не має значення, чи настали суспільно небезпечні наслідки.

Тому вчинені засудженим суспільно небезпечні дії за своїм змістом охоплюються диспозицією ч. 2 ст. 111 КК.

З приводу міркувань скаржника про те, що інформація, яку нібито передавав засуджений, не є державною таємницею, варто зауважити, що надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України може мати місце у випадку передачі представникам іноземної держави певних відомостей, які не належать до державної таємниці, але сприяють іноземній державі в досягненні нею цілей, пов'язаних із веденням підривної діяльності.

За встановлених фактичних обставин кримінального провадження вчинене засудженим суспільно небезпечне винне діяння правильно кваліфіковано за ч. 2 ст. 111 КК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 25.09.2025 у справі № 490/3578/22 (провадження № 51-3011км22) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130755381

3.2. Пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК)

3.2.1. У разі інкримінування особі надання допомоги окупаційній адміністрації з метою забезпечення перевезень військової техніки та особового складу ворожих збройних сил (ст. 111-2 КК) суд має чітко зазначити, якими саме доказами підтверджується наявність такої мети. Ці питання стосуються правильного встановлення фактичних обставин кримінального провадження та доведеності обсягу висунутого обвинувачення і потребують дослідження й аналізу доказів у справі

Обставини справи: за вироком суду обвинувачену визнано винуватою в пособництві державі-агресору, а саме в тому, що вона, будучи громадянкою України, діючи умисно, незаконно, підтримуючи діяльність і рішення окупаційної адміністрації держави-агресора в м. Херсоні, з мотивів незгоди з політикою представників української державної влади, з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації та підтримки рішень і дій окупаційної адміністрації держави-агресора, вчиняла дії, спрямовані на допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 111-2 КК.

У касаційній скарзі засуджена не погоджується з кваліфікацією інкримінованого їй діяння. Акцентує, що жодних матеріальних ресурсів вона не передавала (відсутність акта приймання-передачі) і, будучи аполітичною людиною, ніколи не пропагувала.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що суд визнав доведеним, зокрема, що обвинувачена у період із червня до 11.11.2022 (більш точний час органом досудового розслідування не встановлено) надавала допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора у відновленні та організації залізничного сполучення з АР Крим з метою забезпечення перевезень військової техніки та особового складу ЗС рф у зону бойових дій на Херсонському напрямку.

Водночас апеляційний суд, погоджуючись із висновками місцевого суду щодо доведеності винуватості обвинуваченої у вчиненні інкримінованого їй кримінального правопорушення, зосередився на відхиленні доводів засудженої та її захисника стосовно: розмежування діянь за частинами 4 і 5 ст. 111-1 КК; відсутності заподіяної діяннями обвинуваченої шкоди; неналежності та недопустимості протоколів пред'явлення для впізнання; непідтвердження факту співпраці обвинуваченої з окупаційною владою; відсутності наказів і розпоряджень окупаційної влади щодо підтвердження факту створення Херсонської філії ПрАТ «Київ-Дніпровське МППЖТ».

Однак апеляційний суд не врахував доводів захисту, наведених в апеляційних скаргах, та не мотивував того, якими конкретно доказами

підтверджується, що обвинувачена надавала допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора саме з метою забезпечення перевезень військової техніки та особового складу ЗС рф. Ці питання стосуються правильного встановлення фактичних обставин кримінального провадження та доведеності обсягу висунутого обвинувачення і потребують дослідження й аналізу доказів у справі.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 24.09.2025 у справі № 761/23109/23 (провадження № 51-5345км23) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793469

3.3. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114-2 КК)

3.3.1. Військова служба правопорядку є спеціальним правоохоронним формуванням у складі ЗСУ, а тому поширення відомостей про її розташування охоплюється складом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 114-2 КК

Обставини справи: обвинувачена здійснила відеофіксацію розташування відділу Військової служби правопорядку у складі ЗСУ, озвучуючи і вказуючи на місцевість розташування об'єкту, розмістила цей відеозапис на особистих каналах «Youtube», на який підписано 12,7 тисяч користувачів, і «Tiktok».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 2 ст. 114-2 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає відділ Військової служби правопорядку правоохоронним органом, який спеціалізується на підтриманні внутрішнього порядку, його військовослужбовці не беруть участі у бойових діях, тобто не є військовим формуванням у розумінні ст. 1 Закону «Про оборону України», таким чином у діях обвинуваченої відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 114-2 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що з листа Головного управління Військової служби правопорядку ЗСУ вбачається, що відповідно до Закону «Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України», Військова служба правопорядку у ЗСУ є спеціальним правоохоронним формуванням у складі ЗСУ. Інформація про розташування відділу Військової служби правопорядку не підлягає розміщенню у відкритому доступі і на офіційних веб-порталах Міністерства оборони України та Генерального штабу ЗСУ не оприлюднювалось.

Таким чином, твердження сторони захисту про те, що місце розташування відділу Військової служби правопорядку є загально відомим, суперечить здобутим доказам у справі, оскільки у відкритих джерелах за адресою, де обвинувачена здійснювала відеозапис із прив'язкою до місцевості, будь-яких даних про розташування відповідного військового формування не міститься.

Колегія суддів ККС вказала, що саме здійснення відеозйомки розташування військового об'єкту, фіксування перебування в ньому або біля нього військових, чи військової техніки, тобто підтвердження, що такий об'єкт функціонує у штатному режимі, може створити загрозу такому об'єкту шляхом подальшого поширення відповідної інформації, незалежно від його способу (опублікування в пресі, передання по радіо, телебаченню, з використанням інших засобів масової інформації, через мережу Інтернет, через соціальні мережі, або інші засоби телекомунікаційного зв'язку).

Безпідставними колегія суддів ККС вважає також доводи захисту про те, що Військова служба правопорядку не є бойовим підрозділом чи військовим формуванням, а тому поширення інформації про її розташування не підпадає під ознаки складу злочину, передбаченого ст. 114-2 КК.

Проте такі твердження сторони захисту фактично зводяться до довільного трактування диспозиції ч. 2 згаданої статті, зважаючи, що її положення стосуються поширення інформації про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, тобто охоплюють всі структури, які становлять або мають відношення до системи ЗСУ без будь-якої конкретизації або виключень, до яких відноситься у томі числі й Військова служба правопорядку.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 23.10.2025 у справі № 725/4553/24 (провадження № 51-2677км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131394151

4. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

4.1. Умисне вбивство (ст. 115 КК)

4.1.1. Використання особою під час конфлікту у громадському місці (парку) гранати, яка призначена для ураження живої сили та осколки якої розлітаються на відстань 100 метрів, за наявності поблизу невизначеної кількості осіб свідчить про умисел на вбивство двох або більше осіб, способом, небезпечним для життя багатьох осіб та з хуліганських мотивів (п. п. 1, 5, 7 ч. 2 ст. 115 КК)

Обставини справи: обвинувачений, перебуваючи на території парку, на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків вступив у словесний конфлікт із трьома особами. Також поряд знаходився потерпілий, який не був учасником конфлікту, в ході якого у обвинуваченого виник умисел на заподіяння смерті вказаним особам. Обвинувачений дістав з кишені оборонну ручну осколкову гранату Ф-1, шляхом зриву чеки привів пристрій для ініціації вибуху в дію та кинув його, в результаті чого стався вибух, який утворив осколки при його розриві, тобто вчинив всі дії, спрямовані на умисне вбивство зазначених вище осіб, з хуліганських мотивів, у спосіб, небезпечний для життя багатьох осіб.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим та засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15, пунктами 1, 5, 7 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про недоведеність вчинення обвинуваченим замаху на вбивство шляхом зривання запобіжної чеки та кидання гранати.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказала, що обґрунтовуючи свій висновок про доведеність винуватості обвинуваченого у вчиненні інкримінованих злочинів, суд першої інстанції частково послався на показання самого засудженого, котрий не заперечував, що в день події вживав алкогольні напої та мав при собі гранату. В подальшому, під час конфлікту, він дістав з кишені гранату, щоб налякати і зупинити осіб, які його били, і продемонструвати її останнім. Однак чоловік, який знаходився перед ним, не відреагував та боротьба продовжилась, в результаті якої по його руках були нанесені удари, від чого граната випала та вибухнула.

Відхиляючи вказані твердження обвинуваченого суди послались на висновки експерта, де вказано, що для приведення гранати у бойову готовність необхідно дістати чеку, докладаючи для цього значних зусиль; граната витримує постріл кулі та від падіння на землю граната з чекою не детонує; а також на показання свідка про те, що він бачив одразу після події неподалік воронки чеку – узгоджуються між собою, і свідчать про те, що обвинувачений вчинив усі дії, спрямовані на приведення гранати у бойову готовність.

Мотивом дій обвинуваченого, направлених на вбивство, була явна неповага до суспільства, що супроводжувалась особливою зухвалістю, та конфлікт, що раптово виник з невстановленими особами, а також потерпілим (конфлікт з ним був безпосередньо перед подіями у парку), а спосіб реалізації задуманого шляхом використання гранати, яка призначена для ураження живої сили та осколки якої розлітаються на відстань 100 м, у громадському місці – парку, де знаходиться багато людей. Таким чином суд зазначив, що обвинувачений вчинив замах на умисне вбивство із хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК).

Крім того, факт використання гранати у громадському місці – парку, при чіткому усвідомленні, що перед обвинуваченим перебувають як мінімум невстановлені особи (двоє чоловіків та жінка), потерпілий та інші особи, свідчить про наявність в його діях таких кваліфікуючих ознак (при вчиненні замаху на умисне вбивство), як вбивство двох або більше осіб (п. 1 ч. 2 ст. 115 КК) та вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 КК).

За встановлених судом фактичних обставин кримінального провадження дії обвинуваченого за ч. 2 ст. 15 і п.п. 1, 5, 7 ч. 2 ст. 115 КК та ч. 1 ст. 121 КК кваліфіковано правильно.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 14.10.2025 у справі № 754/12407/18 (провадження № 51-347км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131097005

4.1.2. Застосування до потерпілого без його згоди наркотичних, психотропних, отруйних або сильнодіючих речовин (обманне або непомітне введення в організм потерпілого таких речовин) з метою заволодіння його майном, якщо такі дії призвели до смерті потерпілого і винна особа усвідомлювала можливість настання смертельних наслідків, підлягає кваліфікації за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство з корисливих мотивів та статтею, якою передбачено відповідальність за посягання на чуже майно із використанням способу, небезпечного для життя і здоров'я, – ч. 4 ст. 187 КК.

Якщо умисел на заволодіння майном виник у винного після вбивства, вчиненого з інших мотивів, то кваліфікація за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК виключається. Таке діяння може бути кваліфіковане за певною частиною ст. 115 КК та відповідними статтями, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності

Обставини справи: двоє обвинувачених з метою викрадення чужого майна, за попередньою змовою під час спільного вживання алкогольних напоїв із власниками домоволодіння, в яких обвинувачені орендували житло, додали у напої потерпілих медичний препарат клозапін, в результаті чого потерпіла стала непритомною, а потерпілий, відповідно до висновку експерта, помер внаслідок отруєння клозапіном. Після цього обвинувачені викрали майно потерпілих на загальну суму 153 446, 23 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватими і засудив обвинувачених за пунктами 6, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 185 КК. Апеляційний суд перекваліфікував їх дії на ч. 4 ст. 187, ч. 1 ст. 119 КК.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що апеляційний суд, надаючи відмінну оцінку доказам обвинувачення щодо спрямованості умислу обвинувачених на заподіяння смерті потерпілому, та обстановки на момент вчинення кримінального правопорушення, не врахував, що встановлені обставини вказують на наявність у обвинувачених непрямого умислу на вбивство, оскільки обвинувачені своїми наполегливими умовляннями залучили потерпілих до вечері у кімнаті, яку вони винаймали, цілеспрямовано, без відома потерпілих, у великій кількості (6 таблеток, які вони подрібнили перед самим додаванням) домішали до їжі чи напоїв лікарський засіб клозапін (азелептол) і, будучи достеменно обізнаними про властивості даного препарату, про що свідчать показання обвинуваченого, який пояснив, що вживав його за рецептом лікаря, знав та свідомо припускав можливість настання смерті у разі поєднання дії цього засобу з алкоголем.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що застосування до потерпілого без його згоди наркотичних, психотропних, отруйних або сильнодіючих речовин (наприклад, клозапіну, азалептину, лепонексу у поєднанні з міцними спиртними напоями) з метою заволодіння чужим майном

розглядається як насильство, небезпечне для життя або здоров'я, і такі дії треба кваліфікувати за ст. 187 КК, якщо винна особа усвідомлювала можливість заподіяння будь-якого із наслідків більш небезпечного, ніж передбачені ч. 1 ст. 125 КК.

Обманне або непомітне введення в організм потерпілого шкідливих речовин – це дії, які за своїм характером нічим не відрізняються від так званих таємних (несподіваних для потерпілого) нападів при розбої, коли винний застосовує такий спосіб, щоб придушити очікуваний опір потерпілого в умовах, коли останній не здатний відповідно відреагувати, як-то удар ззаду по голові, який призводить до небезпечних для життя та здоров'я наслідків.

Отже, поняттям фізичного насильства при розбої охоплюється і протиправний вплив шляхом застосування до потерпілого без його згоди наркотичних, психотропних, отруйних або сильнодіючих речовин, в тому числі у взаємодії з іншими речовинами, а також наслідки такого впливу у виді відповідної фактично заподіяної шкоди.

Так само, узвичаєними є правозастосовні підходи, за якими у разі вчинення умисного вбивства під час розбійного нападу дії винного кваліфікуються за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК і за статтею, якою передбачено відповідальність за посягання на чуже майно із використанням способу, небезпечного для життя і здоров'я – ч. 4 ст. 187 КК.

При цьому, вчинення умисного вбивства утворює ознаки більш небезпечного злочину і не охоплюється ч. 4 ст. 187 КК, кваліфікується за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК тому, що кваліфікація лише за ч. 4 ст. 187 КК не здатна надати належну оцінку суспільній небезпечності вчиненого особою протиправного діяння, адже застосований спосіб та його наслідки у виді заподіяння смерті в такому разі утворює ознаки самостійного окремого більш тяжкого злочину, ніж той, виконання якого він забезпечує, оскільки призводить до заподіяння шкоди, яка виходить за межі ч. 4 ст. 187 КК.

Слід мати на увазі, що цей вид вбивства має місце тоді, коли винний, позбавляючи життя потерпілого, бажав одержати у зв'язку з цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, коштовностями, майном тощо), одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків (одержати спадщину, позбавитися боргу, звільнитися від платежу тощо) або досягти іншої матеріальної вигоди. При цьому не має значення, коли виник корисливий мотив – до початку чи під час вчинення цього кримінального правопорушення. Якщо умисел на заволодіння майном виник у винного після вбивства, вчиненого з інших мотивів, то кваліфікація за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК виключається. Таке діяння може бути кваліфіковане за певною частиною ст. 115 КК та відповідними статтями, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності.

З урахуванням усталених підходів до кваліфікації кримінальних правопорушень, питання про умисел під час кваліфікації вирішується виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння.

Спираючись на власні мотиви про те, що обвинувачені не є медичними фахівцями, не були обізнані про фактичний стан здоров'я потерпілого, водночас будучи ознайомленими з властивостями застосованого препарату, апеляційний суд дійшов висновку, що останні не передбачали можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинні були і могли їх передбачати, отже заподіяли смерть зі злочинної недбалості.

Пославшись на інструкцію до використання препарату «азалептол», де щодо взаємодії з іншими лікарськими засобами та інших видів взаємодії, прямо зазначено, що повідомлялось про летальні випадки після застосування комбінації клозапіну та певних речовин, серед яких алкоголь, а також на те, що обвинувачені ознайомлені з властивостями даного препарату, суд апеляційної інстанції дійшов вкрай непереконливого і необґрунтованого висновку про те, що вони не передбачали можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинні були і могли їх передбачати, тобто діяли із злочинною недбалістю щодо заподіяної смерті, яка за висновком експерта спричинена потерпілому внаслідок отруєння клозапіном (син. азолептином, азолептолом, лепонексом), що не узгоджується із приписами статей 370, 419 КПК.

Колегія суддів ККС вказала, що апеляційний суд, повторно не дослідивши усієї сукупності доказів у кримінальному провадженні, безпідставно надав їм іншу оцінку, чим порушив вимоги статей 23, 404 КПК, а отже безпідставно встановив обставини кримінального провадження, відмінні від встановлених місцевим судом, і за відсутності належного підґрунтя перекваліфікував дії обвинувачених на ч. 4 ст. 187 КК та ч. 1 ст. 119 КК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 25.09.2025 у справі № 705/2187/21 (провадження № 51-2326км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793590

5. Кримінальні правопорушення проти власності

5.1. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК)

5.1.1. Обов'язковою складовою злочину, передбаченого ст. 191 КК, є наявність в обвинуваченого спеціальних повноважень щодо розпорядження відповідним майном. У разі обвинувачення за цією нормою закону необхідно доводити, що обвинувачений мав такі повноваження або мав владні повноваження, які давали можливість впливати на осіб, яким майно ввірене чи у віданні яких воно перебуває

Обставини справи: органом досудового розслідування інженер з технічного нагляду обвинувачувався в тому, що він, уклавши договір з Департаментом житлово-комунального господарства міської ради (далі – Замовник) про здійснення технічного нагляду за виконанням будівельних робіт, достовірно знаючи про фактичне їх невиконання товариством, підписав

і завірив печаткою «інженер технічного нагляду» складені та підписані службовими особами товариства завідомо неправдиві офіційні документи – акти приймання виконаних будівельних робіт форми № КБ-2в на суму 931 876 грн, після чого передав ці документи для підписання Замовнику, здійснивши їх видачу. У такий спосіб інженер, зловживаючи службовим становищем, як пособник шляхом усунення перешкод сприяв службовим особам товариства у незаконному заволодінні бюджетними коштами в особливо великих розмірах.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим та виправдали інженера за ч. 5 ст. 27, ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК за недоведеністю вчинення цих кримінальних правопорушень.

У касаційній скарзі прокурор вважає, що апеляційний суд безпідставно погодився з вироком суду першої інстанції про недоведеність учинення виправданим кримінальних правопорушень, передбачених ст. 27, ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що обов'язковою складовою злочину, передбаченого ст. 191 КК, є наявність в обвинуваченої особи спеціальних повноважень щодо розпорядження відповідним майном. У разі обвинувачення за цією нормою закону необхідно доводити, що обвинувачений мав такі повноваження або мав владні повноваження, які давали можливість впливати на осіб, яким майно ввірене чи у віданні яких воно перебуває.

У цьому кримінальному провадженні сторона обвинувачення не лише не довела, але й не намагалася довести, що виправданий з огляду на службове становище мав можливість впливати на управління коштами замовника і використав ці можливості для обернення зазначених коштів на користь службових осіб товариства, які у справі іменуються як «не встановлені досудовим розслідуванням службові особи» указаного товариства та щодо яких також відсутня інформація про їхню можливість впливати на управління коштами замовника.

За версією обвинувачення, між юридичними особами було укладено договір додаткових робіт, який виконав підрядник – товариство, що підтверджено відповідними актами, а виправданий, діючи на підставі укладеного ним із Замовником договору, перевірив відповідність відомостей в актах фактично виконаних робіт і погодив ці акти. Тобто службові повноваження виправданого обмежувалися лише технічним наглядом за якістю та обсягом виконаних підрядником робіт, утім вони не поширювалися на майно Замовника. Сторона обвинувачення не надала жодного доказу того, що він мав якісь можливості здійснювати пособництво невстановленим службовим особам підрядника в управлінні або розпорядженні майном Замовника.

У кримінальному провадженні, що розглядається, посвідчені виправданим документи стосовно обсягу, якості та вартості виконаних робіт були складені за безпосередньою участю представників виконавця і Замовника, підписані останніми і не містять жодних зауважень з боку Замовника.

Тому колегія суддів ККС не вбачає підстав ставити під сумнів висновок судів попередніх інстанцій про невинуватість виправданого у вчиненні злочину, передбаченого за ч. 1 ст. 366 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 16.10.2025 у справі № 161/21477/20 (провадження № 51-42км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320340

6. Кримінальні правопорушення проти довкілля

6.1. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 КК)

6.1.1. Сам факт належності чи неналежності заборонених знарядь лову особі жодним чином не впливає на кримінально-правову оцінку вчиненого за ст. 249 КК. Для кваліфікації важливим є встановлення того, чи відбувався вилов риби такими забороненими знаряддями, а не їхня належність особі

Обставини справи: обвинувачений, перебуваючи на береговій зоні водосховища, здійснював вилов риби забороненими засобами лову - «павуком» та двома «переметами», в період нересту риби, коли вилов риби заборонений взагалі, чим заподіяв рибним запасам України матеріальну шкоду на загальну суму 196 537 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили особу за ч. 1 ст. 249 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про недоведеність винуватості підзахисного у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення, зокрема через відсутність у матеріалах кримінального провадження доказів належності заборонених знарядь лову «павука» та двох «переметів» саме засудженому.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що допитаний в суді першої інстанції засуджений не заперечував факт вилову ним риби 09.06.2023 на березі водосховища двома вудками, які в ході проведення огляду місця події були виявлені неподалік «павука» та двох «переметів», однак заперечував належність йому виявлених на місці події заборонених знарядь лову риби. Також засуджений повідомив суду про те, що виловлену ним рибу він складав до садка, який також знаходився на місці події біля його вудок, «павука» та двох «переметів» та йому не належав.

Колегія суддів ККС вказала, що сам факт належності чи неналежності заборонених знарядь лову особі жодним чином не впливає на кримінально-правову оцінку вчиненого за ст. 249 КК. Для кваліфікації важливим є встановлення того чи відбувався вилов риби такими забороненими знаряддями, а не їхня належність.

У цьому провадженні суди на підставі низки непрямих доказів зробили висновок, що вилов риби «павуком» і «переметами» здійснювався саме засудженим.

Так суди наголосили, що належні засудженому вудки знаходилися поряд із забороненими знаряддями лову. Також засуджений у суді першої інстанції стверджував, що садок йому теж не належав, однак саме туди він поміщав виловлену рибу.

На дослідженому відеозаписі, долученому до протоколу огляду місця події, зафіксовано, що дві вудки, якими зі слів засудженого він здійснював вилов риби, садок, в який він складав виловлену ним рибу, та виявлені заборонені знаряддя лову риби, а саме «павук» та два «перемети» знаходяться в одному місці поруч одне від одного. Водночас засуджений, що зафіксовано на відеозаписі огляду місця події, хоча і заперечував факт належності йому заборонених знарядь лову риби («павука» та двох «переметів»), однак підтвердив те, що використовував їх разом із вудками для вилову риби, а виловлену ним рибу складав у пристосований на березі водосховища садок, який йому також не належить.

Хоча винуватість у цьому провадженні й доводиться сукупністю непрямих доказів, однак суд погоджується із висновками судів попередніх інстанцій про те, що таких доказів достатньо для визнання засудженого винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 249 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.09.2025 у справі № 467/1016/23 (провадження № 51-2773км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130710702

7. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

7.1. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 361-2 КК)

7.1.1. Відомості про продавців, покупців та фінансово-господарські операції товариства є конфіденційною інформацією та інформацією з обмеженим доступом у розумінні ст. 361-2 КК. Несанкціонований збут такої інформації третій особі працівником податкової служби, який за своїми службовими обов'язками мав доступ до бази даних «Єдиний реєстр податкових накладних», що призвело до її витоку, утворює склад кримінальних правопорушень, передбачених статтями 361-2, 362 КК

Обставини справи: начальник відділу оперативного реагування управління оперативної підтримки ДФС, будучи службовою особою, працівником правоохоронного органу, який має спеціальне звання підполковника податкової міліції, за допомогою службового комп’ютера скопіював на флеш-накопичувач інформацію з обмеженим доступом, яка обробляється в автоматизованій системі – базі даних ДПС України «Єдиний реєстр податкових накладних» ІТС «Єдине вікно подання електронної звітності», щодо товариства, після чого збув її третій особі, що призвело до витоку цієї інформації.

Позиція суду апеляційної інстанції: вироком місцевого суду особу визнано невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 1 ст. 361-2, ч. 2 ст. 362 КК та виправдано за невстановленням в її діяннях складів кримінальних правопорушень. Апеляційний суд скасував зазначений вирок та ухвалив новий вирок, яким визнав особу винуватою і засудив за ч. 1 ст. 361-2, ч. 2 ст. 362 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що інформація щодо товариства не є конфіденційною, обвинувачений не був працівником товариства, а тому не може бути суб'єктом конфіденційної інформації цього товариства, файли на флеш-накопичувачі були не скопійовані, а новостворені, відтак обвинувачений не є суб'єктом інкримінованих кримінальних правопорушень.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що суд апеляційної інстанції визнав неспроможними доводи сторони захисту про те, що обвинувачений не є суб'єктом інкримінованих кримінальних правопорушень, так як його обвинувачено у збуті інформації, яка є загальнодоступною, та вказав на те, що вони спростовуються відомостями з Інтернет-ресурсу «Clarity Project», який не містить інформації про продавців, покупців та фінансово-господарські операції товариства з приватними підприємствами, установами та фізичними особами-підприємцями, яка зберігається лише в автоматизованій системі – базі даних ДПС «Єдиний реєстр податкових накладних», показаннями свідків.

За таких обставин апеляційний суд констатував, що:

- обвинувачений за своїми службовими обов'язками мав право доступу до комп'ютерної інформації з обмеженим доступом, тому є суб'єктом кримінальних правопорушень, передбачених статтями 361-2, 362 КК;

- відомості про податкові накладні, продавців, покупців та фінансово-господарські операції товариства з придбання та продажу товарів/послуг, суми коштів, що підлягають сплаті, суми ПДВ, номенклатуру та кількість товарів/послуг, ціну постачання одиниці товару, є конфіденційною інформацією та інформацією з обмеженим доступом у розумінні ст. 361-2 КК;

- обвинувачений несанкціоновано збув конфіденційну інформацію третій особі, що призвело до витоку цієї інформації.

Колегія суддів ККС погодилась з викладеними у судовому рішенні висновками суду апеляційної інстанції, які зроблені з дотриманням вимог ст. 23 КПК на підставі об'єктивного з'ясування всіх обставин, підтверджених доказами, які було досліджено та перевірено під час апеляційного розгляду, а також оцінено відповідно до ст. 94 цього Кодексу, та вважає їх достатньо переконливими.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.10.2025 у справі № 686/2657/21 (провадження № 51-1453км23) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495428

8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

8.1. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК)

8.1.1. Між нездійсненням посадовою особою митниці митного контролю, що призвело до безперешкодного ввезення на територію України незадекларованих товарів та ненадходження обов'язкових митних платежів до бюджету, існує прямий причинно-наслідковий зв'язок. Визначальним фактором є не те, хто саме із співробітників митниці нараховує митні платежі, які є обов'язковими при ввезенні на територію України товарів, що підлягають декларуванню, а своєчасне виявлення співробітником митниці під час митного контролю наявності товарів, що підлягають декларуванню

Обставини справи: органом досудового розслідування головний державний інспектор відділу митного оформлення митного поста обвинувачувався у тому, що під час виконання своїх службових обов'язків в зоні митного контролю міжнародного пункту пропуску на ділянці «в'їзд в Україну» смуга руху «зелений коридор» не здійснив належного митного оформлення транспортного засобу «Mercedes Sprinter» і товарів, що ним переміщувались, технічних пристроїв марки «Apple» в оригінальних заводських коробках без видимих слідів відкриття, вніс відомості до функціонального модуля «Електронний журнал пасажирського пункту пропуску» АСМО «Інспектор-2006» про митний контроль та митне оформлення транспортного засобу «Mercedes Sprinter» і про відсутність товарів, які підлягають декларуванню та сплаті відповідних митних платежів, поставив відмітки про здійснення митного контролю у контрольному талоні, внаслідок чого вказані технічні пристрої марки «Apple» було переміщено на територію України поза митним контролем, чим спричинено охоронюваним законом державним інтересам збитки у формі несплачених обов'язкових митних платежів на суму 14 027 686, 58 грн, з яких податку на додану вартість у розмірі 13 921 662, 24 грн та мита у розмірі 106 024, 34 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим та виправдали інспектора за ч. 2 ст. 364 КК, на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку із відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що суди попередніх інстанцій дійшли неправильного висновку про те, що між неналежним виконанням інспектором своїх обов'язків і тяжкими наслідками відсутній причинний зв'язок.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що порядок перетину громадянами України та транспортними засобами кордону України має певний алгоритм дій, які починаються зі здійснення прикордонного контролю та закінчуються проведенням митного контролю та оформленням. Водночас саме після здійснення працівниками митниці процедури митного контролю та оформлення як транспортних засобів, так і осіб, які на них переміщуються, такі особи та їх транспортні засоби отримують можливість безперешкодного в'їзду на територію України.

Отже, метою митного контролю є не лише формальна перевірка документів, які дають підстави транспортним засобам та особам перетинати кордон України, а й у разі необхідності, з метою дотримання встановлених законодавством України правил та порядку переміщення осіб та товарів через кордон здійснення належної процедури митного контролю.

Судами попередніх інстанцій не було надано належної правової оцінки вчиненому інспектором діянню та наслідкам, що настали, а також причинно-наслідковому зв'язку між ними.

Висновки судів першої та апеляційної інстанцій про те, що між неналежним виконанням виправданим своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них та наслідками, що настали у вигляді переміщення технічних пристроїв марки «Apple» поза митним контролем та, як наслідок, несплати обов'язкових митних платежів на загальну суму 14 027 686,58 грн не знаходяться в причинному зв'язку, колегія суддів ККС вважає безпідставними, оскільки саме нездійснення виправданим належного митного контролю та митного оформлення транспортного засобу «Mercedes Sprinter» стало наслідком того, що вказаний автомобіль здійснив безперешкодний виїзд за межі міжнародного пункту пропуску «Лужанка – Берегшурань» на територію України із товаром, а саме технічними пристроями марки «Apple», без його декларування та сплати обов'язкових митних платежів.

Той факт, що у разі встановлення виправданим правильних реєстраційних даних щодо транспортного засобу «Mercedes Sprinter» та наявності в нього підстав (встановлення факту перевезення товарів, які підлягають декларуванню) для перенаправлення цього транспортного засобу у смугу руху «червоний коридор», де в напрямку в'їзд митне оформлення міг здійснювати інший інспектор не стало наслідком нарахування саме виправданим відповідних митних платежів, як про це наголосили у своїх рішеннях суди попередніх інстанцій, не спростовує того, що між діями виправданого у вигляді неналежного здійснення митного контролю та митного оформлення транспортного засобу «Mercedes Sprinter» та наслідками, що настали, прослідковується прямий причинно-наслідковий зв'язок.

Адже визначальним фактором є не те, хто саме із співробітників митниці нараховував митні платежі, які є обов'язковими при ввезені на територію України товарів, що підлягають декларуванню, а факт своєчасного виявлення співробітником митниці під час проведення митного контролю та митного оформлення наявності у особи чи в транспортному засобі, на якому така особа в'їжджає на територію України, таких товарів. Саме таке своєчасне виявлення товарів є передумовою подальшого алгоритму дій, пов'язаних із декларуванням товарів, які ввозяться на територію України, та нарахуванням сплати відповідних митних платежів за такі товари.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.09.2025 у справі № 991/5399/23 (провадження № 51-851км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130710781

8.2. Службове підроблення (ст. 366 КК)

8.2.1. Акт приймання виконаних будівельних робіт засвідчує конкретні факти, які здатні спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та/або обов'язків, а тому є офіційним документом і предметом службового підроблення (ст. 366 КК)

Обставини справи: органом досудового розслідування генеральний директор товариства обвинувачувався у тому, що він уклав договори підряду з комунальним підприємством щодо капітального ремонту освітлення вартістю 518 170,80 грн та 1 152 734,33 грн та в ході виконання робіт вніс до офіційних документів, а саме актів виконаних робіт (форма № КБ-2в) недостовірні відомості в частині завищення загальної вартості використаних будівельних матеріалів, чим спричинив замовнику робіт матеріальні збитки у розмірі 172 799,93 грн, якими заволодів.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим та виправдали генерального директора за ч. 2, ч. 3 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК, на підставі п. 1 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку із недоведеністю його винуватості у вчиненні кримінальних правопорушень.

У касаційній скарзі прокурор вказує про те, що апеляційний суд необґрунтовано погодився з виправданням генерального директора за ч. 1 ст. 366 КК з тих підстав, що стороною обвинувачення не доведено віднесення акту виконаних робіт (форми № КБ-2в) до офіційного документа.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС визнала слушними аргументи про те, що акт виконаних робіт (форми № КБ-2в) є офіційним документом.

З огляду на примітку до ст. 358 КК документ первинного обліку форми № КБ-2в, а саме – акт приймання виконаних будівельних робіт, засвідчує конкретні факти, які здатні спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та/або обов'язків, а тому є офіційним документом.

Попри помилковість висновків судів попередніх інстанцій у питанні належності акта виконаних робіт за формою № КБ-2в до офіційного документа, висновок про те, що надані стороною обвинувачення докази не доводять факту службового підроблення з боку виправданого та його подальше виправдання з підстав, визначених п. 1 ч. 1 ст. 373 КПК, є правильним.

Адже визнані у цьому кримінальному провадженні недопустимі докази не підтверджують версію обвинувачення про внесення виправданим завідомо неправдивих відомостей в частині завищення вартості використаних будівельних матеріалів, виробів і конструкцій.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.10.2025 у справі № 154/965/21 (провадження № 51-1418км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320106

9. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

9.1. Поняття військового кримінального правопорушення (ст. 401 КК)

9.1.1. Якщо військовослужбовець, який самовільно залишив військову частину, до набрання чинності Законом № 3902-IX, яким ст. 401 КК доповнено частиною п'ятою, добровільно повернувся до місця тимчасової дислокації військової частини, був зарахований наказом командира на всі види забезпечення та продовжував проходити військову службу, це відповідає змісту вимоги про добровільне звернення, передбаченої ч. 5 ст. 401 КК.

Наказ командира військової частини про зарахування військовослужбовця на всі види забезпечення є належним письмовим підтвердженням згоди командира на продовження проходження особою військової служби

Обставини справи: військовослужбовець, який призваний на військову службу під час введення воєнного стану та оголошення загальної мобілізації в Україні, самовільно залишив військову частину без поважних причин в умовах воєнного стану.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 5 ст. 407 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що у матеріалах кримінального провадження наявні всі підстави для звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 407 КК відповідно до ч. 5 ст. 401 КК.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій. Звільнено обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ч. 5 ст. 401 КК, а кримінальне провадження закрито на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що ч. 5 ст. 401 КК передбачає як матеріальні умови звільнення особи від кримінальної відповідальності, так і процедурний порядок реалізації такого звільнення. Зокрема, питання щодо застосування цієї норми перебуває у взаємозв'язку з абз. 2 ч. 3 ст. 288 КПК, який регламентує порядок закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Отже, умови та процедура, визначені зазначеними нормами, у сукупності утворюють механізм звільнення військовослужбовця від кримінальної відповідальності.

Однією з умов застосування ч. 5 ст. 401 КК є добровільне звернення особи з клопотанням до слідчого, прокурора або суду про намір повернутися до цієї або іншої військової частини чи до місця служби для продовження проходження військової служби. Законодавець пов'язує можливість звільнення від кримінальної відповідальності з наявністю добровільного волевиявлення особи на продовження військової служби, що свідчить про її готовність виконувати військовий обов'язок і виправити наслідки попередньої протиправної поведінки.

У цьому провадженні відповідне письмове клопотання обвинуваченого про звернення до слідчого, прокурора або суду з наміром повернутися до військової частини чи до місця служби для продовження проходження військової служби відсутнє.

Однак колегія суддів ККС виходить з установлених судом обставин цієї справи, відповідно до яких обвинувачений до того часу, коли набув чинності Закон № 3902-IX, після самовільного залишення військової частини добровільно повернувся до місця тимчасової дислокації військової частини, був зарахований наказом командира на всі види забезпечення та продовжував проходити військову службу до настання обставин, які унеможливили її подальше проходження.

Таким чином, дії обвинуваченого свідчать про реалізацію ним наміру добровільно повернутися на військову службу шляхом продовження її проходження, що за правовою природою відповідає змісту вимоги про добровільне звернення, передбаченої ч. 5 ст. 401 КК.

Колегія суддів ККС дійшла висновку, що вимога про добровільність звернення особи з клопотанням у цій справі вважається виконаною, оскільки волевиявлення обвинуваченого було реалізоване через його фактичне добровільне повернення до служби та подальше її проходження.

Також ще однією умовою для застосування ч. 5 ст. 401 КК є наявність письмової згоди командира військової частини на продовження проходження такою особою військової служби.

Стосовно цієї умови, колегія суддів зазначає те, що ні вказана стаття, ні статті 286 та 287 КПК не містять вимог щодо конкретної форми письмової згоди командира на продовження проходження особою військової служби (лист, наказ чи розпорядження).

Отже, з урахуванням того, що обвинувачений після добровільного повернення до місця тимчасової дислокації військової частини наказом командира був зарахований на всі види забезпечення, колегія суддів ККС уважає, що цей наказ є належним письмовим підтвердженням згоди командира на проходження військової служби.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 15.10.2025 у справі № 484/3679/23 (провадження № 51-2692км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131130767

9.2. Непокора (ст. 402 КК)

9.2.1. Дії старшого солдата військової частини, який, будучи достовірно обізнаним з усним наказом т. в. о. командира взводу про необхідність несення служби на взводному опорному пункті, заступив на чергування, проте свідомо залишив місце чергування з автоматом та патронами, вибув у місто, де проводив час на власний розсуд, і планував повернутися наступної доби, тобто до завершення чергування, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 402 КК

Обставини справи: старший солдат військової частини, будучи згідно з усним наказом тимчасового виконувача обов'язків командира достовірно обізнаним про необхідність несення служби на взводному опорному пункті в період часу з 18 год 18.05.2023 до 18 год 20.05.2023, о 20:40 годині 18.05.2023 самостійно залишив місце несення служби з автоматом та патронами, вибув у місто, де проводив час на власний розсуд, чим вчинив непокору.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій військовослужбовця визнали винуватим та засудили за ч. 4 ст. 402 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про відсутність в діях підзахисного ознак непокори.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатував, що за змістом положень ст. 402 КК під наказом розуміється пряма вимога у вигляді розпорядження, вказівки, команди тощо. Особа, яка одержала законний наказ, зобов'язана його виконати. За своєю юридичною природою виконання законного наказу – це виконання особою свого юридичного (службового) обов'язку. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.

З об'єктивної сторони, злочин, передбачений ст. 402 КК, вчиняється шляхом відкритої відмови виконати наказ начальника (непокора) або в іншому умисному невиконання наказу.

Інше умисне невиконання наказу визначається тим, що підлеглий відкрито не заявляє, що не буде виконувати наказ начальника, наказ начебто приймається до виконання, але насправді умисно не виконується. Поняттям невиконання наказу охоплюється: невиконання дій, які передбачені наказом; скоєння дій, які заперечені наказом; неналежне виконання наказу, тобто відступ від його визначення в часі, місці та характері дій.

Зважаючи на те, що судом було встановлено і цього не заперечував сам обвинувачений, що він заступив на чергування, після чого свідомо на певний час залишив місце чергування і планував повернутися наступної доби, тобто до завершення чергування, що свідчить про те, що останній бажав так вчинити, тобто діяв з прямим умислом, усвідомлюючи, що він залишає чергування самовільно, без дозволу начальника, в діях особи наявний склад злочину, за яким його засуджено.

Тому суд апеляційної інстанції обґрунтовано визнав безпідставними всі посилання апеляційної скарги захисника на відсутність в діях особи ознак непокори, а вирок суду першої інстанції про доведеність винуватості останнього у непокорі, тобто іншому умисному невиконанні наказу, вчиненому в умовах воєнного стану, правильно залишив без змін.

Проаналізувавши всі наявні докази в цій справі з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про доведеність винуватості особи у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 402 КК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 02.10.2025 у справі № 170/459/23 (провадження № 51-4179км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130793793

10. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

10.1. Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1 КК)

10.1.1. Умисне поширення протягом тривалого часу на своїй сторінці в соціальній мережі зображення державних прапорів, гербів та інших символів СРСР, УРСР (УСРР), атрибутики з відтворенням серпа і молота, п'ятикутної зірки, іншої символіки комуністичної партії, зображення осіб, які обіймали керівні посади в комуністичній партії тощо утворює склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436-1 КК.

Всі форми злочину, передбаченого ст. 436-1 КК (виготовлення, поширення, публічне використання символіки та виконання гімнів), самі по собі є проявом пропаганди. Тож сам факт доведення умисного вчинення особою вказаних вище дій є достатнім для констатації наявності в її діях як ознак об'єктивної сторони, так і ознак суб'єктивної сторони цього злочину.

Криміналізація дій, передбачених ст. 436-1 КК, не може розглядатися як порушення ст. 10 ЄКПЛ, згідно з якою кожен має право на свободу вираження поглядів

Обставини справи: засуджений, маючи на меті доведення до широкого кола осіб комуністичної ідеології, усвідомлюючи, що соціальна мережа Facebook знаходиться у відкритому доступі, на власній сторінці шляхом репосту поширив графічні зображення, які містять символіку комуністичного тоталітарного режиму.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 436-1 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений вважає, що в його діях відсутній склад інкримінованого злочину, адже стороною обвинувачення не доведено наявності в його діях пропаганди, що утворює об'єктивну сторону кримінального правопорушення за ст. 436-1 КК, або умислу здійснити таку пропаганду. Також звертає увагу на те, що за відсутності рішення міжнародної судової інстанції щодо визнання комуністичного режиму СРСР злочинним засудження діючою владою попередньої влади є суб'єктивізмом і не може породжувати обов'язку дотримання таких поглядів іншими суб'єктами.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення долі речових доказів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що Законом «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» визначено, що Верховна Рада України від імені Українського народу засудила комуністичний та націонал-соціалістичний (нацистський) тоталітарні режими в Україні, визначила правові основи заборони пропаганди їх символіки та встановила порядок ліквідації символів комуністичного тоталітарного режиму.

У ч. 1 ст. 4 вказаного Закону визначено, що виготовлення, поширення, а також публічне використання символіки комуністичного тоталітарного режиму, символіки націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму, у тому числі у вигляді сувенірної продукції, публічне виконання гімнів СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік або їх фрагментів на всій території України заборонено. Як наслідок, законодавець передбачив кримінальну відповідальність у ст. 436-1 КК за порушення означеної заборони.

Об'єктивна сторона цього злочину може бути вчинена у одній з таких форм: 1) виготовлення, 2) поширення, 3) публічне використання символіки комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, 4) публічне виконання гімнів СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік або їх фрагментів на всій території України.

У цьому провадженні засуджений поширював протягом тривалого часу на своїй сторінці в соціальній мережі зображення державних прапорів, гербів та інших символів СРСР, УРСР (УСРР), атрибутики з відтворенням серпа та молота, п'ятикутної зірки, іншої символіки комуністичної партії, зображення осіб, які обіймали керівні посади в комуністичній партії тощо. Хоча серед поширених ним зображень трапилась листівка із зображенням дівчини-українки, суд констатує, що низка інших зображень вочевидь є поширенням символіки комуністичного режиму, що обґрунтовано було враховано судами попередніх інстанцій.

Колегія суддів ККС зазначила, що діяння з виготовлення, поширення і публічного використання вочевидь є тісно пов'язаними із явищем пропаганди, оскільки зміст пропаганди й полягає у поширенні інформації, ідей, поглядів чи фактів для привернення до них уваги, впливу на громадську думку, демонстрації певних поглядів та ідей. Тому ККС вказав, що всі форми злочину, передбаченого ст. 436-1 КК (виготовлення, поширення, публічне використання, публічне виконання) самі по собі є проявом пропаганди. Тож сам факт доведення умисного вчинення особою вищевказаних дій є достатнім для констатації наявності у її діях як ознак об'єктивної сторони, так і ознак суб'єктивної сторони цього злочину.

Щодо відсутності рішення міжнародної судової інстанції про визнання комуністичного режиму СРСР злочинним.

По-перше, кожна держава вирішує питання про підставність і доцільність криміналізації певних дій з урахуванням низки чинників. В тому числі має вагоме значення факт діяльності певного тоталітарного режиму на території відповідної держави, врахування тих дій, які такий режим вчинював.

По-друге, міжнародна спільнота не раз засуджувала тоталітарні режими. А у низці держав також є кримінально-караними виготовлення, поширення та публічне використання символіки тоталітарних режимів.

Суд не вважає, що факт прихильності окремих осіб до комуністичного чи нацистського режиму дозволяє їм порушувати встановлені законами України заборони чи виправдовувати порушення, вчинені іншими особами. Такі особи можуть мати свою позицію, яка не співпадає з позицією більшості громадян держави, однак вони повинні утриматися від публічних висловлювань, поширення, виготовлення символіки комуністичного режиму.

Суд не вважає, що криміналізація дій, передбачених ст. 436-1 КК може розглядатися як порушення ст. 10 ЄКПЛ, згідно з якою кожен має право на свободу вираження поглядів.

У статті кримінального закону (ст. 436-1 КК) вказано, коли у діях особи немає складу злочину: «крім випадків, передбачених частинами 2, 3 ст. 4 Закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки». Наприклад, якщо у приватних колекціях є речі зі зображенням відповідної символіки комуністичного режиму, то такі діяння не тягнуть кримінальної відповідальності.

Тож законодавець встановив кримінально-карану заборону лише на діяння, які полягають у виготовленні, поширенні, а також публічному використанні символіки комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, публічному виконанні гімнів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.10.2025 у справі № 707/2235/21 (провадження № 51-4354км23) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131282432

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Засади кримінального провадження

1.1. Мова, якою здійснюється кримінальне провадження (ст. 29 КПК)

1.1.1. Розгляд кримінального провадження щодо громадянина іноземної держави, який не володіє українською мовою, без залучення перекладача та без роз'яснення права користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави є істотним порушенням вимог КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 186, частинами 3, 4 ст. 187, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує на порушення судом першої інстанції його права на захист, оскільки усупереч вимогам ст. 29 КПК суд не роз'яснив йому право користуватися в судовому засіданні послугами перекладача з української на його рідну (азербайджанську) мову, оскільки українською мовою він не володіє, а російську знає лише на побутовому рівні.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що при розгляді справи суди попередніх інстанцій встановили, що обвинувачений є громадянином Азербайджану і не володіє українською (державною) мовою, а тому відповідно до положень пункту 18 ч. 3 ст. 42 КПК має право користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

У порушення цих вимог закону місцевий суд не роз'яснив обвинуваченому його право користуватися в суді рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, а також право користуватися послугами перекладача, обмежившись лише з'ясуванням питання чи отримав він пам'ятку про свої права та обов'язки (викладені українською мовою) та чи не потребує їхнього роз'яснення.

Фактично перекладач був залучений захисником з власної ініціативи на стадії апеляційного розгляду, що колегія суддів апеляційного суду розцінила як спосіб захисту засудженого з метою уникнення кримінальної відповідальності.

Проте цей висновок суперечить встановленим у справі безспірним фактам про те, що обвинувачений є громадянином Азербайджану і не в достатній мірі володіє українською мовою якою здійснюється судочинство в державі.

Також окремо слід зазначити і про те, що жодні судові рішення у справі, в тому числі вирок місцевого суду та ухвала апеляційного суду не були виготовлені і вручені засудженому в перекладі на азербайджанську мову.

Зважаючи на те, що розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції був проведений з порушенням вимог п. 18 ч. 3 ст. 42 КПК без участі перекладача, чим було порушено право обвинуваченого на захист та справедливий суд, ухвалене щодо нього цим судом рішення не можна визнати законним.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.10.2025 у справі № 478/507/21 (провадження № 51-5137км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131457612

2. Докази і доказування

2.1. Допустимість доказу (ст. 86 КПК)

2.1.1. Відеозапис події, який зроблений на мобільний телефон поліцейського, а не відеореєстратором його нагрудної камери, отриманий на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ, є допустимим доказом, адже внутрішні інструкції Національної поліції України щодо використання відеореєстраторів до використання телефону не застосовні, а існування таких інструкцій не свідчить про заборону поліцейським використовувати власні мобільні телефони

Позиція суду апеляційної інстанції: вироком місцевого суду особу визнано невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, та виправдано на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284, абз. 2 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпанням можливості їх отримати.

Апеляційний суд скасував цей вирок та ухвалив новий вирок, яким визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 369 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки тому, що відеозапис, який зробив працівник поліції на власний телефон до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, є недопустимим доказом.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що як вбачається з матеріалів кримінального провадження, суд апеляційної інстанції встановив:

- орган досудового розслідування отримав відеозапис з мобільного телефону свідка як доказ у кримінальному провадженні на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до нього;

- зйомка відбувалася відкрито, на вулиці; обвинувачений жодних заперечень не висловлював; сторона захисту не обґрунтувала, як за таких обставин було порушено права та свободи обвинуваченого;

- існування внутрішніх інструкцій щодо використання відеореєстраторів не свідчить про заборону поліцейським використовувати власні мобільні телефони;

- відомості, що містяться на дослідженому відеозаписі, повністю співпадають з показаннями свідка;

- висновки про винуватість обвинуваченого ґрунтуються на сукупності цього відеозапису та інших доказів.

Колегія суддів ККС погодилася з цими висновками та вважає доводи сторони захисту в цій частині необґрунтованими з огляду на таке:

- Суд відхиляє посилання сторони захисту на недопустимість відеозапису через порушення внутрішніх інструкцій Національної поліції України щодо використання нагрудних відеокамер (відеореєстраторів). Для здійснення

спірного відеозапису не використовувався відеореєстратор, тому відповідні інструкції до використання телефону не застосовні;

- сторона захисту не наводить аргументів щодо недостовірності оспорюваного відеозапису;

- відеозапис з'явився в даному кримінальному провадженні, зареєстрованому в ЄРДР 01.07.2023, як доказ на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ від 13.07.2023.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 23.09.2025 у справі № 134/1667/23 (провадження № 51-1464км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320073

2.2. Показання з чужих слів (ст. 97 КПК)

2.2.1. Працівник поліції може бути допитаний як свідок, оскільки він не входить до виключного переліку осіб, які не можуть бути допитані як свідки згідно зі ст. 65 КПК. Показання свідка, отримані під час допиту судом першої інстанції із застосуванням технічних засобів аудіо- відеофіксації у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в апеляційному суді на підставі ч. 3 ст. 404, ч. 11 ст. 615 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав особу невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, та виправдав на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284, абз. 2 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпанням можливості їх отримати. Апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції та ухвалив новий вирок, яким визнав обвинуваченого за ч. 1 ст. 369 КК винним.

У касаційній скарзі захисник зазначає про недопустимість показань свідка через його зацікавленість як працівника поліції.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до ч. 1 ст. 65 КПК свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань. Частина 2 цієї статті передбачає виключний перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки, до якого працівники поліції не входять.

Згідно з ч. 7 ст. 97 КПК у будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.

За приписами частин 1, 2 ст. 23 КПК суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених цим Кодексом.

Показання, отримані, зокрема, під час допиту свідка, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних записів відеофіксації (ч. 11 ст. 615 КПК).

Як убачається з вироку, суд апеляційної інстанції зважив на те, що свідок не міг прибути до суду через відрядження для виконання бойових завдань. Тому, керуючись приписами ч. 3 ст. 404, ч. 11 ст. 615 КПК, суд апеляційної інстанції відтворив у судовому засіданні показання свідка, допитаного судом першої інстанції із застосуванням технічних засобів аудіо- відеофіксації.

Колегія суддів ККС вважає, що доводи сторони захисту про недопустимість показань свідка через те, що він – працівник поліції, не ґрунтуються на вказаних приписах ст. 65 КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 23.09.2025 у справі № 134/1667/23 (провадження № 51-1464км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320073

2.3. Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію (ст. 100 КПК)

2.3.1. Підроблений документ, визнаний речовим доказом у кримінальному провадженні, не підлягає знищенню, а відповідно до п. 7 ч. 9 ст. 100 КПК залишається в матеріалах справи протягом усього часу його зберігання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим та засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 358 КК, а саме за те, що він під час керування автомобілем використав завідомо підроблене свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу. Судами вирішено питання про речові докази, зокрема свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу ухвалено знищити.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що висновок апеляційного суду про можливість залишення у матеріалах кримінального провадження лише справжніх документів суперечить положенням п. 7 ч. 9 ст. 100 КПК.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення питання про долю речового доказу та постановлено свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, що є речовим доказом, залишити в матеріалах кримінального провадження.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС ВС вказала, що відповідно до п. 7 ч. 9 ст. 100 КПК документи, що є речовими доказами, залишаються в матеріалах кримінального провадження протягом усього часу їх зберігання.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, постановою слідчого свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу було визнано речовим доказом, тому питання щодо його подальшої долі після розгляду кримінального провадження по суті необхідно вирішувати на підставі положень п. 7 ч. 9 ст. 100 КПК.

Колегія суддів ККС не погодилася із висновком апеляційного суду про те, що підроблений документ підлягає знищенню або передачі відповідним органам, а п. 7 ч. 9 ст. 100 КПК застосовується лише до оригінальних документів, оскільки цей висновок не ґрунтується на нормах чинного кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 06.10.2025 у справі № 462/1067/25 (провадження № 51-2189км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130860371

2.4. Висновок експерта (ст. 101 КПК)

2.4.1. Залучення експерта як спеціаліста до проведення слідчого експерименту не є підставою для визнання подальшого висновку експерта недопустимим доказом, оскільки КПК не містить норми, яка забороняє експерту проводити дослідження у випадку його попередньої участі у слідчому експерименті

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що експерт брав участь у проведенні слідчого експерименту як спеціаліст, а тому був зобов'язаний заявити собі відвід.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що висновки експерта з дотриманням положень статей 101, 102 КПК склав експерт, який є кваліфікованим експертом із відповідною освітою та стажем роботи, згідно з вимогами Закону «Про судову експертизу» і ст. 69 КПК, будучи попередженим про кримінальну відповідальність за статтями 384, 385 КК, що відповідає п. 4.14 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, при цьому допитаний у судовому засіданні експерт, будучи попередженим про кримінальну відповідальність, підтримав свій висновок під присягою.

Крім того норми, яка б чітко забороняла експерту проводити дослідження у випадку його залучення до слідчого експерименту як спеціаліста, КПК не містить, залучення його як спеціаліста при проведенні цієї слідчої дії не є збиранням доказів, у зв'язку із чим колегія суддів ККС дійшла висновку про відсутність підстав для визнання недопустимими даних висновків експерта.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.10.2025 у справі № 285/4621/19 (провадження № 51-3564км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495417

3. Процесуальні витрати

3.1. Розподіл процесуальних витрат (ст. 124 КПК)

3.1.1. Якщо адвокат надає правову допомогу потерпілому саме як представник потерпілого у кримінальному провадженні, то процесуальний закон безальтернативно покладає відшкодування витрат на правову допомогу представника потерпілого у кримінальному провадженні саме на обвинуваченого, за умови ухвалення судом обвинувального вироку, незалежно від того, що такі вимоги заявлені потерпілим як цивільним позивачем іншому відповідачу

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 286 КК. Місцевий суд стягнув з центру екстреної медичної допомоги на користь потерпілого 40 000 грн понесених витрат на правову допомогу адвоката. Апеляційний суд змінив вирок суду першої інстанції в частині вирішення цивільного позову, вирішивши стягнути з обвинуваченого на користь потерпілого витрати на правову допомогу в сумі 40 000 грн.

У касаційній скарзі обвинувачений вказує, що потерпілим до нього не заявлялось цивільного позову про стягнення коштів у якості витрат на правову допомогу, а цивільний позов в цій частині потерпілий заявляв до центру екстреної медичної допомоги. При цьому питання про залучення його як співвідповідача у цивільному позові не порушувалось.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС встановила, що між потерпілим та адвокатом було укладено договір про надання правової допомоги потерпілому. Тобто адвокат був залучений як представник потерпілого у кримінальному провадженні.

Враховуючи викладене, апеляційний суд, обґрунтовано керуючись положеннями КПК, які регулюють порядок стягнення процесуальних витрат саме у кримінальному провадженні, правильно дійшов висновку про необхідність їх стягнення саме з обвинуваченого.

На вказані аспекти за обставин цього конкретного провадження не може мати визначального впливу той факт, що клопотання про стягнення витрат на правову допомогу свого представника було заявлено потерпілим як цивільним позивачем в межах цивільного позову у кримінальному провадженні навіть з урахуванням того, що такі вимоги були заявлені до іншого конкретного відповідача, а не до обвинуваченого.

Колегія суддів ККС вбачає, що визначальним щодо цих правовідносин є те, що адвокат надавав правову допомогу потерпілому саме як представник потерпілого у кримінальному провадженні, й процесуальний закон безальтернативно покладає відшкодування витрат на правову допомогу представника потерпілого у кримінальному провадженні саме на обвинуваченого, за умови ухвалення судом обвинувального вироку.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 29.10.2025 у справі № 345/5017/24 (провадження № 51-2350км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131457642

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

4. Загальні положення досудового розслідування

4.1. Початок досудового розслідування (ст. 214 КК)

4.1.1. Рапорт оперуповноваженого, складений за результатами оперативно-ініціативного пошуку, в якому містяться відомості про вчинення кримінального правопорушення, є належною підставою для внесення відомостей до ЄРДР відповідно до ст. 214 КПК, оскільки фактично цей рапорт є заявою про вчинення злочину

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 111, ч. 7 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник звертає увагу на те, що рапорт старшого оперуповноваженого, відповідно до якого обвинувачений перейшов на бік ворога в умовах воєнного стану та обійняв відповідну посаду, взагалі не може бути доказом у кримінальному провадженні відповідно до ст. 84 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що зі згаданого рапорту вбачається, що старший оперуповноважений в ході оперативного-ініціативного пошуку з метою виявлення в тому числі державної зради та співпраці з військовими рф встановив, що обвинувачений перебуває на окупованій території Херсонської області, перейшов на бік ворога в умовах воєнного стану та був призначений на відповідну посаду.

За ст. 214 КПК слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Фактично рапорт старшого оперуповноваженого є заявою про вчинення кримінального правопорушення, в якому зазначаються конкретні відомості про вчинення протиправних дій, що обґрунтовано було враховано судом апеляційної інстанції.

З урахуванням указаного, твердження захисника про те, що рапорт старшого оперуповноваженого не може бути доказом у кримінальному провадженні в цілому не спростовують законність та обґрунтованість судового рішення, оскільки наведені у рапорті дані отримано в передбаченому КПК порядку, що дало підстави для внесення відомостей до ЄРДР після самостійного виявлення обставин, які свідчили про вчинення злочинів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.10.2025 у справі № 750/13859/23 (провадження № 51-7483км23) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131495495

5. Слідчі (розшукові) дії

5.1. Огляд (ст. 237 КПК)

5.1.1. Огляд місця події як невідкладна слідча дія може проводитися слідчим як до, так і після внесення відомостей до ЄРДР. Внесення відомостей до ЄРДР не позбавляє слідчого до визначення групи слідчих повноважень на проведення невідкладного огляду місця події, який він мав право проводити до внесення відомостей про кримінальне правопорушення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 115, ч. 2 ст. 15, п. 1 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що вирок обґрунтовано недопустимими доказами, зокрема результатами огляду місця події, оскільки вказаний огляд проведений неуповноваженим слідчим.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що огляд місця події є невідкладною слідчою дією, яка може проводитися до внесення відомостей до ЄРДР. Таким чином, слідчий мав повноваження його проводити до формального початку розслідування і, відповідно, до ухвалення будь-яких організаційних рішень щодо розслідування, у тому числі до визначення групи слідчих, яким доручено це розслідування.

Сторона захисту посилалась на те, що оскільки слідчий вніс до ЄРДР відомості про злочин, то з цього моменту він втратив повноваження на проведення невідкладного огляду. Суд не вважає, що мета положення, яке передбачає внесення відомостей до ЄРДР, полягає у тому, щоб позбавити слідчого права провести невідкладні слідчі дії, які він повноважний провести до реєстрації провадження.

Таким чином, колегія суддів ККС не вважає проведення невідкладної слідчої дії в порядку ч. 3 ст. 214 КПК порушенням процесуального закону, навіть якщо одночасно з проведенням такої дії або до її проведення відомості про подію внесені до ЄРДР.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 30.09.2025 у справі № 278/2871/21 (провадження № 51-5421км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130909528

5.1.2. У КПК не встановлено спеціальних правил для доведення добровільності згоди на проникнення до житла чи іншого володіння для проведення огляду місця події. Наявність та добровільність згоди визначається з урахуванням усіх обставин, за яких відбувалося проникнення, і може підтверджуватися або спростовуватися будь-якими доказами

Позиція судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 1 ст. 115 КК та виправдав у зв'язку з недоведеністю вчинення нею такого кримінального правопорушення. Апеляційний суд скасував вирок місцевого суду та ухвалив свій вирок, за яким визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що протокол огляду місця події є недопустимим доказом, оскільки сторона обвинувачення не підтвердила належними процесуальними документами правомірності огляду домоволодіння за місцем проживання обвинуваченого. Захисник вказує, що слідчий не звертався до слідчого судді з клопотанням про надання дозволу на проведення цієї слідчої дії.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що надаючи оцінку протоколу огляду місця події, апеляційний суд констатував, що огляд домоволодіння, де проживає обвинувачений, було проведено на підставі письмової заяви власника. Водночас суд зафіксував відсутність у матеріалах кримінального провадження самого письмового документа, що містить згоду на проведення огляду місця події, і зазначив, що це не є вирішальним, адже письмова заява є лише одним із можливих способів підтвердження добровільності згоди, але не єдиним.

Закон не встановлює спеціальних правил для доведення добровільності згоди на проникнення до житла чи іншого володіння. Питання про наявність та добровільність згоди визначається з урахуванням усіх обставин, за яких відбувалося проникнення, і може підтверджуватися або спростовуватися будь-якими доказами.

Таким чином, апеляційний суд констатував, що власник домоволодіння висловив згоду на проведення огляду, був присутній під час його здійснення та не вніс до протоколу жодних зауважень чи заперечень щодо порядку проведення слідчої дії або вилучення речей. Про порушення його конституційних прав, пов'язаних із недоторканністю житла, він не заявляв ні під час досудового розслідування, ні під час судового розгляду – як у суді першої інстанції, так і в апеляційному суді.

Колегія суддів ККС погоджується із цими висновками апеляційного суду та підсумовує, що оскаржуваний захисником протокол огляду місця події відповідає вимогам ч. 1 ст. 233 КПК, слідчу дію проведено за добровільною згодою власника, а тому звернення до слідчого судді з клопотанням не вимагалося.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 08.10.2025 у справі № 593/1248/16-к (провадження № 51-8640км18) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130923001

6. Негласні слідчі (розшукові) дії

6.1. Вимоги до постанови слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 251 КПК)

6.1.1. Постанова прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину повинна містити відомості, визначені ч. 5 ст. 251, ч. 7 ст. 271 КПК. Під особою, яка буде проводити НСРД, відповідно до ч. 1 ст. 251 КПК розуміється слідчий або уповноважений оперативний підрозділ правоохоронних органів. Відсутність у постанові анкетних даних особи, яка залучається до конфіденційного співробітництва, не є порушенням вимог КПК.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 251 КПК постанова слідчого, прокурора про проведення НСРД повинна містити відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких проводитиметься НСРД. Якщо в кримінальному провадженні контроль за вчиненням злочину проводився не щодо особи (осіб), а щодо місця (незаконно облаштованого грального закладу), довід про недостатню конкретизацію (відсутність прізвищ осіб, щодо яких проводилась НСРД) підлягає відхиленню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинувачених за ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 203-2 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що постанова прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину не відповідає вимогам статей 246, 251, 271 КПК, оскільки у ній не вказано осіб, щодо яких проводиться негласна слідча дія, та не зазначено особу, яка буде залучена до конфіденційного співробітництва, не вказано про грошові кошти, за рахунок яких було проведено відповідну НСРД, а тому така постанова винесена із істотним порушенням вимог КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що КПК (ч. 5 ст. 251, ч. 7 ст. 271 КПК) визначає, які відомості повинні міститися у постанові слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, в тому числі й постанові про проведення контролю за вчиненням злочину.

Суди попередніх інстанцій перевіряли означені доводи сторони захисту та відхилили їх. Колегія суддів ККС погоджується з тим, що спірна постанова про контроль за вчиненням злочину містить необхідну інформацію, визначену КПК.

У ч. 1 ст. 251 КПК законодавець передбачив, що постанова про проведення НСРД повинна містити відомості про особу (осіб), яка буде проводити негласну слідчу (розшукову) дію.

Колегія суддів ККС констатує, що у цьому положенні йдеться про працівників правоохоронних органів, тобто слідчого, який буде безпосередньо проводити НСРД або у разі проведення НСРД за дорученням слідчого – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної

безпеки України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. Такий висновок слідує з положень ч. 6 ст. 246 КПК та ч. 1 ст. 251 КПК.

У постанові про проведення НСРД слідчим може бути зазначена додаткова інформація, яка стосується цієї слідчої дії. Наприклад, йдеться про інформацію для залучення особи до конфіденційного співробітництва. Однак її відсутність не може тлумачитись як порушення вимог КПК, оскільки Кодекс передбачає вказівку саме на відомості про тих осіб, які реалізовують проведення НСРД зі сторони обвинувачення.

У постанові про проведення контролю в цьому провадженні міститься вказівка про проведення контролю за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту, який полягатиме у залученні сторонньої особи до конфіденційного співробітництва, з метою участі у азартних іграх, організованих у незаконно облаштованому гральному закладі.

У ній не міститься вказівки на анкетні дані особи, яка буде залучена до конфіденційного співробітництва, і суд не вбачає у цьому порушень КПК.

Як вбачається із постанови прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину, виконання цієї постанови доручено слідчому управлінню та департаменту стратегічних розслідувань національної поліції.

Визначення оперативного підрозділу для проведення НСРД із подальшою конкретизацією особи, яка її буде здійснювати шляхом надання доручення не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 251 КПК постанова слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинна містити відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких проводитиметься негласна слідча (розшукова) дія.

У цьому кримінальному провадженні контроль за вчиненням злочину проводився не щодо особи (осіб), а щодо місця, а саме незаконно облаштованого грального закладу. Тому довід захисту про недостатню конкретизацію (відсутність прізвищ осіб, щодо яких проводилась НСРД) колегія суддів ККС відхилила, констатуючи, що йшлося про контроль за місцем, щодо якого проводилася НСРД, і це місце було чітко визначене в спірній постанові.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.10.2025 у справі № 459/176/23 (провадження № 51-1313км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320194

7. Зупинення досудового розслідування

7.1. Розшук підозрюваного (ст. 281 КПК)

7.1.1. Оголошення розшуку підозрюваного має передумови, дотримання яких є обов'язковим для слідчого чи прокурора, які повинні не лише формально здійснити виклик підозрюваного, але й дотриматися правил, регламентованих ст. 135 КПК, про належність такого виклику. Після надання оцінки усім відомостям щодо місцезнаходження підозрюваного слідчий чи прокурор вправі прийняти рішення про оголошення розшуку підозрюваного

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із закінченням строку досудового розслідування.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що постанови про оголошення розшуку та зупинення досудового розслідування, про продовження строку досудового розслідування до трьох місяців є законними, а тому обвинувальний акт скеровано до суду в межах строку досудового розслідування.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у цьому кримінальному провадженні суди попередніх інстанцій дійшли висновку про наявність підстав для закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з тим, що не підлягав зарахуванню до строку досудового розслідування строк з моменту прийняття постанови слідчого про оголошення розшуку підозрюваного та зупинення досудового розслідування, оскільки були відсутні визначені КПК умови для розшуку підозрюваного, що вказує про незаконність постанови про оголошення розшуку.

Оголошення розшуку підозрюваного має передумови, дотримання яких є обов'язковим для слідчого чи прокурора. Зокрема, вказані суб'єкти повинні не лише формально здійснити виклик підозрюваного, але й дотриматися правил про належність такого виклику, які регламентовано ст. 135 КПК. Після надання оцінки усім відомостям щодо місцезнаходження підозрюваного слідчий чи прокурор вправі прийняти рішення про оголошення розшуку підозрюваного.

У цьому кримінальному провадженні суди попередніх інстанцій дійшли висновку про те, що строк досудового розслідування закінчився після спливу 2-місячного строку з дня оголошення повідомлення про підозру, а всі наступні дії органу досудового розслідування вчинено поза межами вказаного строку, оскільки постанова слідчого про оголошення розшуку підозрюваного та зупинення досудового розслідування прийнята всупереч вимог КПК.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та підтверджується матеріалами кримінального провадження, підставою прийняття рішення про оголошення підозрюваного в розшук та зупинення досудового розслідування стала неможливість встановити місце перебування підозрюваного, яка ґрунтувалась виключно на рапорті слідчого про відсутність підозрюваного за місцем проживання, за результатами разового відвідування, що прокурором не оспорювалось, як в суді першої, так і апеляційної інстанції. Доказів протилежного не надано і суду касаційної інстанції.

Відомостей про те, що, підозрюваний не з'являвся без поважних причин на виклик слідчого, що є однією із обов'язкових умов для оголошення у розшук відповідно до ч. 1 ст. 281 КПК, не зазначено ні в постанові слідчого, та й не надано прокурором судам першої, апеляційної чи касаційної інстанцій.

Також сторона обвинувачення не спростувала того, що повідомлення (повістки) про виклики підозрюваного до органів досудового розслідування

для участі у слідчих (процесуальних) діях направлялися на телефон підозрюваного і останній з'являвся за викликом.

Жодних даних про те, що підозрюваний залишав чи змінював своє постійне місце проживання, яке зазначено у повідомленні про підозру, та було відоме слідчому, матеріали розглядуваної справи не містять, а прокурором таких доказів не надано.

Колегія суддів ККС погоджується із судами попередніх інстанцій про те, що за наведених обставин оголошення розшуку підозрюваного та зупинення досудового розслідування з цієї підстави у цьому кримінальному провадженні було здійснено з порушенням вимог статей 280, 281 КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.10.2025 у справі № 757/16005/22-к (провадження № 51-1598км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131067505

8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

8.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)

8.1.1. Ухвала слідчого судді про передачу майна, на яке раніше було накладено арешт, в управління Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, не підлягає апеляційному оскарженню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя передав в управління Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство) нерухоме та рухоме майно, належне підозрюваному, на яке раніше було накладено арешт. Не погоджуючись із таким рішенням слідчого судді, захисник підозрюваного оскаржив його в апеляційному порядку. Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження мотивуючи це тим, що апеляційну скаргу було подано на рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що суд апеляційної інстанції неправомірно відмовив у відкритті провадження, оскільки ухвала слідчим суддею постановлена поза межами КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до абз. 7 ч. 6 ст. 100 КПК речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду Національному агентству для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абз. 1 цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

Таким чином, доводи сторони захисту про постановлення слідчим суддею ухвали поза межами КПК є неспроможними, оскільки порядок передачі майна, на яке накладено арешт у кримінальному провадженні, в управління Національного агентства цілком врегульовано положеннями кримінального процесуального законодавства. Отже, положеннями ст. 309 КПК визначено вичерпний перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Проте оскаржувана захисником ухвала слідчого судді про передачу майна в управління Національного агентства до такого переліку не відноситься.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 02.10.2025 у справі № 522/7128/24 (провадження № 51-3497км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130710747

8.1.2. Ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги про визнання особи потерпілою у кримінальному провадженні не підлягає апеляційному оскарженню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя зобов'язав уповноважену особу управління поліції внести відомості про вчинення кримінального правопорушення і розпочати досудове розслідування; надати заявнику витяг з ЄРДР, що підтверджує внесення за повідомленням заявника відомостей про вчинення кримінальних правопорушень; повідомити заявника про початок і закінчення досудового розслідування. У задоволенні решти вимог відмовив. Апеляційний суд відмовив заявнику у відкритті апеляційного провадження за його апеляційною скаргою на вищезазначену ухвалу слідчого судді.

У касаційній скарзі заявник просить скасувати ухвалу судді апеляційного суду у зв'язку з істотними порушеннями вимог процесуального закону, зобов'язати слідчого суддю визнати його потерпілим у справі.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС встановила, що під час розгляду апеляційної скарги заявника, суддя апеляційного суду, навівши в оскаржуваній ухвалі відповідні обґрунтування з огляду на положення, передбачені ч. 3 ст. 307 та ст. 309 КПК, зазначив про те, що ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги щодо визнання заявника потерпілим, не підлягає окремому апеляційному оскарженню, та на підставі ч. 4 ст. 399 КПК відмовив у відкритті апеляційного провадження.

Положеннями ст. 309 КПК визначено перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку під час досудового розслідування, та передбачено, що скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді. При цьому зазначеними положеннями КПК не передбачено апеляційне оскарження судових рішень щодо відмови в задоволенні скарги про визнання особи потерпілою в провадженні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 16.10.2025 у справі № 376/3844/24 (провадження № 51-1045км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131196260

9. Судовий розгляд

9.1. Визначення меж судового розгляду (ст. 337 КПК)

9.1.1. Не є виходом за межі пред'явленого обвинувачення класифікація судом інкримінованого забороненого предмета як вибухового пристрою, а не бойових припасів, якщо предмет злочину, передбаченого ст. 263 КК, у незаконному зберіганні якого засуджений обвинувачувався, та обставини його зберігання не змінювалися від самого початку розслідування і до постановлення вироку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15, п. 1 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 263 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що обвинувальний акт не відповідає вимогам ч. 1 ст. 291 КПК, оскільки невірно визначає предмет злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що сторона захисту посилається на те, що сторона обвинувачення кваліфікувала дії засудженого як незаконне придбання та зберігання бойових припасів, у той час як суд першої інстанції визнав його винуватим у незаконному придбанні та зберігання вибухових пристроїв.

Суд зазначає, що як предмет, у незаконному зберіганні якого засуджений обвинувачувався, так і обставини його зберігання не змінювалися від самого початку розслідування і до вироку. Таким чином, сторона захисту розуміла, про зберігання якого предмету йде мова у обвинуваченні і мала можливості будувати стратегію захисту від цього обвинувачення.

Касаційна скарга сторони захисту не містить доводів, яким чином класифікація цього предмету як вибухового пристрою чи бойового припасу позначилася на можливості сторони захисту здійснювати належний захист від обвинувачення.

Суд не вважає, що за таких умов класифікація інкримінованого забороненого предмету як вибухового пристрою становить собою вихід судом за межі пред'явленого обвинувачення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.09.2025 у справі № 278/2871/21 (провадження № 51-5421км24) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130909528

10. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції

10.1. Роз'яснення права на суд присяжних (ст. 384 КПК)

10.1.1. За вчинення злочинів, за які передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, під час дії воєнного стану судовий розгляд здійснюється колегіально у складі трьох суддів, крім випадків, коли до моменту введення

воєнного стану було визначено склад суду за участю присяжних. При розгляді справи за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) в порядку спеціального судового провадження роз'яснення обвинуваченому особисто права на розгляд справи судом присяжних є неможливим

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 110 КК. Дане кримінальне провадження, як на етапі досудового розслідування, так і під час судового розгляду, здійснювалося за відсутності обвинуваченого *(«in absentia»)* в порядку спеціального досудового та судового провадження.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що судами попередніх інстанцій безпідставно та з порушенням вимог кримінального процесуального закону не було роз'яснено особисто обвинуваченому особливості розгляду кримінального провадження судом присяжних.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що стосується доводів касаційної скарги захисника про істотне порушення кримінального процесуального закону щодо не роз'яснення особисто обвинуваченому можливості розгляду кримінального провадження судом присяжних, то вони є необґрунтованими та спростовуються нормами ч. 10 ст. 615 КПК, відповідно до яких за вчинення злочинів, за які передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, судовий розгляд здійснюється колегіально у складі трьох суддів, крім здійснення кримінального провадженні у суді, в якому до моменту введення воєнного стану та набрання цією частиною законної сили було визначено склад суду за участю присяжних.

Обвинувальний акт у даному кримінальному провадженні надійшов до суду першої інстанції 23.03.2023, тобто коли на всій території України вже був введений воєнний стан. Крім того, стороні захисту було повідомлено про неможливість роз'яснення обвинуваченому права про розгляд справи щодо нього судом присяжних, у зв'язку з розглядом справи за відсутності обвинуваченого *(«in absentia»)* в порядку спеціального судового провадження.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 09.10.2025 у справі № 607/5441/23 (провадження № 51-29км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130956569

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

11. Провадження в суді апеляційної інстанції

11.1. Порядок перевірки ухвал слідчого судді (ст. 422 КПК)

11.1.1 Апеляційний суд не вправі постановити окрему ухвалу з питань, пов'язаних із суттю кримінального провадження та його забезпеченням, у тому числі щодо здійснення процедури продовження обраного раніше запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання слідчого про продовження підозрюваному запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та застосував до підозрюваного цілодобовий домашній арешт. Апеляційний суд скасував це рішення та постановив окрему ухвалу щодо слідчого судді, вважаючи, що він піддав сумніву раніше постановлені у цій справі ухвалу слідчого судді про обрання запобіжного заходу та ухвалу апеляційного суду, якою ухвала слідчого судді залишена без зміни, чим порушив правила суддівської етики.

У касаційній скарзі слідчий суддя стверджував, що апеляційний суд не врахував особливості розгляду клопотань про продовження строку дії запобіжного заходу, не навів жодних належних підстав, які б свідчили про зменшення встановлених ризиків, та фактично здійснив розгляд клопотання про обрання запобіжного заходу.

Позиція ККС: скасовано окрему ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що окрема ухвала постановлена у зв'язку зі здійсненням процедури продовження обраного раніше запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. За своєю суттю провадження з розгляду слідчим суддею клопотання про застосування (продовження) дії запобіжного заходу відноситься до забезпечувальних проваджень, тобто проваджень, направлених на створення умов для вирішення завдань, визначених у ст. 2 КПК. Згідно з положеннями статей 178, 194 КПК застосування запобіжних заходів безсумнівно є таким, що пов'язано із суттю кримінального провадження, тобто його предметом частково виступають й кримінально-правові відносини.

Колегія суддів ККС зазначила, що апеляційний суд не вправі був постановляти окрему ухвалу з питань, пов'язаних із суттю кримінального провадження та його забезпеченням. Постановлення окремих ухвал можливе лише у разі відсутності у кримінальному процесуальному законі механізмів або їх недостатності для усунення судом відповідної інстанції перешкод задля ефективного здійснення правосуддя у конкретному кримінальному провадженні.

Що ж до цієї справи, то питання, щодо яких апеляційний суд висловився в окремій ухвалі (питання незаконного складу суду й законності і обґрунтованості ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні клопотання про продовження тримання під вартою й застосування до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді цілодобового домашнього арешту) мали б вирішуватися виключно за процедурою, передбаченою КПК в аспекті реалізації положень п. 2 ч. 2 ст. 412 та п. 2 ч. 1 ст. 415 КПК (в частині ухвалення судового рішення незаконним складом суду) й ст. 422 та п. 4 ст. 407 КПК (в частині встановлення незаконності і необґрунтованості ухвали слідчого судді).

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 23.10.2025 у справі № 208/13022/24 (провадження № 51-2154км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131394149

IV. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

12. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення

12.1. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення (ст. 477 КПК)

12.1.1. У кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення відмова потерпілого від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження відповідно до ч. 4 ст. 26, п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК. Суд зобов'язаний задовольнити заяву потерпілого про відмову від обвинувачення та закрити провадження, якщо воно здійснюється у формі приватного обвинувачення, за винятком проваджень щодо злочинів, пов'язаних із домашнім насильством

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 122 КК.

У касаційних скаргах потерпіла та засуджений зазначають, що потерпіла звернулася у письмовій формі до апеляційного суду із відмовою від обвинувачення в порядку ст. 477 КПК, проте апеляційний суд залишив поза увагою зазначене клопотання, чим порушив право потерпілої, визначене приписами вказаної статті.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та закрито кримінальне провадження на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв’язку із відмовою потерпілої від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС звернула увагу, що волевиявлення потерпілого про притягнення винного до кримінальної відповідальності є необхідною рушійною силою здійснення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, яке відповідно до ч. 1 ст. 477 КПК може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого, а в разі його відмови від обвинувачення згідно із ч. 4 ст. 26, п. 7 ч. 1 ст. 284 цього Кодексу підлягає безумовному закриттю (за винятком кримінальних проваджень щодо злочинів, пов’язаних із домашнім насильством). Тож, законодавець передбачив безумовну підставу для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, а саме відмову потерпілого від такого обвинувачення.

Так, доводи касаційних скарг засудженого та потерпілої зводяться до того, що апеляційний суд безпідставно не розглянув по суті клопотання останньої про відмову від обвинувачення та відповідно не закрив кримінальне провадження на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК.

З матеріалів справи убачається, що за заявою потерпілої було розпочато досудове розслідування кримінального правопорушення та пред’явлено обвинувачення особі за ст. 122 КК, що узгоджується з приписами ст. 477 КПК.

Надалі потерпіла звернулася до апеляційного суду з клопотанням, в якому відмовилася від обвинувачення стосовно особи та просила кримінальне провадження закрити. З технічного запису судового засідання також убачається, що апеляційний суд вирішив лише долучити зазначене клопотання до матеріалів справи. Водночас дійшов висновку, що вказане кримінальне провадження не є приватним обвинуваченням.

Проте, зважаючи, що відмова потерпілого від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, апеляційний суд безпідставно не задовольнив вказану заяву потерпілої. Тож висновки апеляційного суду про те, що вказане кримінальне провадження не охоплюється приватним обвинуваченням, суперечать кримінальному процесуальному закону.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 08.10.2025 у справі № 755/2434/22 (провадження № 51-2541км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/130956431

12.1.2. Кримінальне провадження щодо правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, не може бути закрите у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення, навіть якщо воно здійснюється у формі приватного обвинувачення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження щодо обвинуваченого за ч. 1 ст. 125 КК у зв’язку з відмовою потерпілої від обвинувачення.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що кримінальне правопорушення, вчинене обвинуваченим, є таким, що пов’язане з домашнім насильством, і за правилами п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК не може бути закрите у зв’язку із відмовою потерпілої від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Відповідно до обвинувального акту вбачається, що обвинувачений проживав разом з потерпілою, яка є його тещою, тобто у обвинувальному акті вказано і про ступінь спорідненості (теща), і про спільне проживання, тому, на переконання прокурора, вказане правопорушення є таким, що пов’язане з домашнім насильством.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС встановила, що ухвалюючи рішення про закриття кримінального провадження, суд першої інстанції послався на положення ч. 4 ст. 26 КПК, згідно з якими кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення розпочинається лише на підставі заяви потерпілого, а відмова останнього від обвинувачення у випадках, передбачених цим Кодексом, є безумовною підставою для закриття такого кримінального провадження; й на положення ст. 477 КПК, згідно з якими кримінальне провадження, розпочате на підставі заяви потерпілого щодо кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК, є кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, прокурор подав апеляційну скаргу, в якій зазначав, що інкриміноване обвинуваченому кримінальне правопорушення пов'язане з домашнім насильством, оскільки потерпілою є його теща, з якою він пов'язаний спільним побутом, а тому суд не мав права закривати кримінальне провадження на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, яка передбачає заборону закриття кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством.

За наслідками апеляційного розгляду, колегія суддів апеляційної інстанції відмовила у задоволенні скарги прокурора і вказала, що у цьому кримінальному провадженні відсутні докази, що стосуються ризику повторення злочину, існування загрози здоров'ю та безпеці потерпілої, а в обвинувальному акті зазначено про вчинення кримінального правопорушення в результаті раптової сварки.

Таке формулювання, на думку суду апеляційної інстанції, не свідчить про те, що насильство було зумовлено певним дискримінаційним ставленням до потерпілої з боку обвинуваченого, мало на меті підтримання панівного становища по відношенню до потерпілої або було одним з епізодів у атмосфері домашнього насильства, що склалася між обвинуваченим і потерпілою. Враховуючи викладене, апеляційний суд дійшов висновку, що вчинене обвинуваченим діяння не пов'язане з домашнім насильством.

Колегія суддів ККС не погоджується з висновком апеляційного суду про те, що інкриміноване обвинуваченому кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 125 КК, не пов'язане з домашнім насильством, оскільки це не випливає зі змісту висунутого обвинувачення.

Відповідно до обвинувального акту обвинувачений обвинувачувався у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК, щодо своєї тещі, під час спільного перебування за місцем мешкання обвинуваченого, яке є місцем проживання й потерпілої, що підтверджується вказівками на однакові адреси проживання обвинуваченого і потерпілої.

Тобто обвинуваченому було пред'явлено обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, відомості про яке були достатньо відображені в обвинувальному акті, що давало можливість усвідомлено захищатися від цього обвинувачення.

Отже, кримінальне провадження стосовно обвинуваченого не могло бути закрите у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 15.10.2025 у справі № 524/4183/23 (провадження № 51-2281км25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/131097093

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за жовтень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Антонюк Н. О. Київ, 2025. – 59 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

fb.com/supremecourt.ua

@supremecourt_ua

t.me/supremecourtua

x.com/supremecourt_ua

so.supreme.court.gov.ua